

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, estetică și cultură

Cuprinsul:

PROBLEME SOCIALE: Intâietatea culturii	Ion Clopoțel
Fenomene demografice actuale	I. Chibulcuceanu
Noțiuni de medicină socială	Dr. Od. Apostol
ACTUALITAȚI: Personalitatea lui Visarion Roman	Horia Trandafir
„Istoria românilor din Transilvania” de Mario Ruffini	Dr. Titu Popa
Un pedagog uitat: Toma Cocișiu	Cronicar
FIGURI REPREZENTATIVE: Personalitatea oculistului: Ion Păuaru	Horia Trandafir
TRANSILVANIA VECHIE: Un document memorandist din 1894	Pompiliu Preca
Populația românească a Brașovului	A. A. Mureșanu
Conviețuirea cu sașii din Transilvania	Ion Clopoțel
PROBLEME ECONOMICE: Conducătorul Statului către plugarii harnici	Dumitru Corvinul
Desvoltarea cooperativă română	Dr. Titu Popa
PAGINI LITERARE ȘI ARTISTICE: N. Brana: Chipuri din sat	Ștefan Gomboșia
Apostolul din 1784-Râmnic	I. C. Nicola
Scrisoare fetii de departe	Dumitru Savu
„Lina” roman de Tudor Argezei	Horia Trandafir
Stăvilare (preșată de roman)	D. V. Barnoschi
Adevăr și înțelepciune	Dr. Od. Apostol
FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI: Episcopul Colan la Academia Română. — Trestia din delta Dunării. — Arta românească în Germania. — 3464 studenți străini în Germania. — Cea mai mare bibliotecă populară. — Straturi încălzite electrice. — Jertfele României. — Zariști italieni vizitează România. — Contribuția eroică românească în războiul sfânt. — Situațiuni limpezi. — Ogoarele românești. — O bogăție mare. — Gazul metan în Capitală. — Evoluția comerțului românesc. — Românii din Câmpia Avadului. — Dece lipsește hârtia. — Redacționale.	Redacția
COPERTA: La izvor	Aurel Ciupe

Editura „Societatea de Măine“

Director: ION CLOPOȚEL

Inscrisă în registrul Trib. Com. Ilfov cu Nr. 1927/38. Redacția și Administrația: București 6, str. Dr. Aachi 11 (Cotroceni).

APARE LUNAR

no 6 anul 19

Iunie 1942

no 382 dela apariție

ABONAMENTE ANUALE:

Autorități, birouri, bănci . . . 1500 L
Societăți culturale, școli . . . 1000 L
Liber-profesioniști 600 L
Funcț., studenți, muncitori . . . 500 L

prin CEC nr. 1218

In străinătate: dublu

Abonamente se remit anticipat

— Un exemplar lei 50 —

Editura „Societatea de mâine“

Își va reîncepe încurând activitatea întreruptă în Cluj, va tipări o „bibliotecă realistă a românului de pretutindeni“, adică tratarea organică în serie și în unitate programatică, a actualităților românești, a stărilor de lucruri din toate unghiurile românismului.

Pregătirile noastre sunt avansate.

O seamă din prietenii „Societății de mâine“ își înfrățesc eforturile a face posibilă apropiata apariție a unor cărți cu un conținut de mare folos pentru evoluția viitoare a românismului.

Centrul editurii va fi într'unul din orașele Transilvaniei.

C. A. M.

C. A. M.

Țigările de foi

CORONAS

și FLORIDA

PRIN GUSTUL ȘI AROMA CE AU, SATISFAC PE CEI MAI PRETENȚIOȘI FUMĂTORI

O. R. A. P.

Bilanțul încheial la 31 Decembrie 1941

ACTIV

PASIV

Casa în numerar	2 049 826		Capital		30 000.000
Disponibil la Bănci și Cec	52.686.100	54.735.916	Fond de rezervă	433 600	
Avansuri efectuate :			Fond pentru creanțe dubioase	7.542 715	
colectorilor pentru piei și seu	56.190.761		Fond pentru îmbunătățirea ju-		
pentru tanante și alte mate-			puitului pieilor	433 600	
riale cumpărate	144.948.305	201 139 066	Fond pentru încurajarea crescă-		
Efecte publice	933.599		torilor de vite	433.600	8 843.518
Efecte de primit	350.000	1.283 599	Avansuri primite :		
Mobilier	2.292.535		dela tăbăcari în cont piei și		
5% amortizări a. c.	114.625	2.177 910	seu	27.506.505	
Imobil		20 079 541	dela tăbăcari pentru tanante		
Diverse conturi debitoare		24 352 637	și alte materiale	171.854.436	199 360 941
			onturi curente creditoare		33 888 638
			Diverse conturi creditoare		26 036 889
			Profit și pierdere benef. cu net		3.638.426
		303.768.669			303.768.669

Contul de profit și pierdere

DEBIT

încheial la 31 Decembrie 1941

CREDIT

Cheltuieli de Ad-strație			Comisioane încasate		
Salarii, impozite, chirii, rech-			Pentru colectări de piei și seu		
zite de birou, timbre, etc.	9 421.354		și pentru tanante și alte ma-		
Dobânz și comisioane	11.424		teriale procurate tăbăcarilor		15 619 360
Amortizări mobilier	114.625				
Fond pentru creanțe dubioase	2.433.531				
Beneficiul net	3 638 426	15.619.360			
		15.619.360			15.619 360

Președ. Consiliului de Ad-ție,
GENERAL GH. OPRESCU

Director general,
Dr. EUGEN HAȚIEGANU

Șeful Serv. Contabilității,
expert-contabil, Gh. Mierlescu

Verificat și găsit conform registrelor. Cenzori: Gh. Butuceanu,
N. Sfăru, Traian Popescu

Intâietatea culturii

Sub ochii noștri se petrec transformări profunde și ametoitoare. Pentru a nu ne pierde busola morală și a nu da pas desorientării și pesimismului, ni se par necesare două eforturi speciale în auto-disciplinarea noastră :

a) toată lumea să se integreze în viața de stat, subordonându-și toate gândurile și actele, fără rezervă, imperativelor comandate de colectivitatea organizată ;

b) să ne inspirăm din trecutul milenar și să reinviem principiile cari au constituit rezistența și miracolul dănuirii noastre prin înfruntarea atâtor urgii.

Nu e nevoie să ne adâncim prea mult în trecut pentru ca să înțelegem, că deși vitregiți de stăpâniri străine sute de ani, totuși, puterea de coeziune, de simțire comună și de elan al luptei de ne-atahnare a rezidat în neîntreruptele străduinți culturale. Ea ne-a salvat ființa și legea și demnitatea de popor grație înaintașilor întemeetori de instituțiuni culturale.

Sunt pline orașele și târgurile Transilvaniei de tiparnițe și de societăți culturale cari de trei sute de ani au cultivat deșteptarea din amorțeala fatal provocată de opresiunea politică. Agerirea simțului critic și îndemnul continuu la cultivare, la jertfă, la solidaritate, punându-se umăr la umăr în în-ghetarea de redute culturale, au dat roadele cele mai fecunde.

Fără să disprețuim importanța factorului politic, totuși trebuie să recunoaștem că el nu numai că nu însemnează o exclusivitate, ci este într'o vădită atâhnare de gradul de cultură al unui popor. Expe-riența multiseclară a prevederilor ne spune lămurit, că primează cultura.

Cultura în înțelesurile ei mari și limpezi : cunoștință desigur, dar mai presus de toate omenie și moralitate, apoi caracter și abnegație, acțiune și jertfă.

Nu e destul ca cineva să facă paradă din imense cunoștințe adunate printr'o fericită coincidență de împrejurări (avere, ereditate, diplome, călătorii în străinătate), pentru a se numi cult. Nu ! Cultura se tine de personalitatea însăș, ea privește nobletea inimii, a simțămintelor, a înclinărilor spre bine și sacrificiu, a pasiunii de a te pune în slujba comunității.

Nu numai știință, ci și acțiune. Nu numai acțiune în sine, neorientată, anarhică, ci subordonată unor scopuri sociale cari să provoace ameliorări și înălțări ale nivelului de viață.

Notiunea de cultură este deci vastă și notele ei cele mai frecvente și mai caracteristice vizează însăș moralitatea și însăș conduita practică a unei societăți.

N'am priceput nici în trecut, cum nu pricepem nici astăzi goana după politică. Mentalitatea, po-trivită căreia prin politică te ridici și răzbești, este o primejdie pentru un neam sănătos. Răul aleargă cu picioare mai uște decât binele. E mai epidemic. Exemplul căpătuirilor periferice, prin parvenire și intervențiuni politice a fost nefast pentru un stat tânăr. A fost antipedagogic. Pedagogia nu concepe ascensiuni decât întemeiate pe merite și consacrate pe scara principală a ierarhiei sociale. Portitele pe din dos ale politicianismului trebuiesc închise.

Deaceia suntem interesați la instaurarea celei mai tari autorități constituite care se angajează în biciuirea relelor deprinderi ce minează moralitatea și compromit cultura. O autoritate de stat ener-gică, solidă, intransigentă, incapabilă de compromisuri și neadormită de pasivitate față de fenomenele desagregării morale, este cerută de ultimul cetățean.

Preferințele față de politică au fost un simptom social îngrijorător. Pentru că ele n'au fost stră-bătute de un suflu desinteresat, ci au fost utilitare, urmărind scopuri personale de deținere a unor si-tuațiuni mănoase în stat. Utilitarismul strâmt și egoismul asalturilor politice au stricat renumele atâtor țări. Geloși cum suntem de evoluția României, e ceasul ca să se pună deacurmezișul ten-tațiilor de înălțare socială prin politică, o hotărâtă împotrivire.

Politica este reformă, este posibilitatea de a produce schimbări în bine, este câmp de realizare imediată : ce garanții oferă reformatorii dacă ei nu sunt îmbibați de cultură aleasă ?

Iată de ce primează cultura. Numai ea primenește moravurile oamenilor și introduce în patrie atmosfera de puritanism și de încredere în destinele proprii.

Nu voi uita niciodată directiva categorică a unui director de gazetă dintr'alte vremi : „lăsați-mi mie politica, dau eu lămuririle odată la lună — e destul pentru nație ; voi ocupați-vă de viața de toate zilele a poporului, de necazurile, de sufletul și de cultura sa“...

Câtă dreptatea avea fostul meu director din timpurile „bune“ de altă-dată, bune ca stare de spirit, ca însuflețire românească și promptitudine de înmânchiere a silințelor comune — căci altfel

robiam din greu sub asupritori străini. Acea minunată lepădare de sine, desbrăcare de orice egoism, a fost tăria noastră morală neînvingătoare!

Și vai, câtă nevoie nu este de această tărie morală permanentă! Nouă ne pasă de țară. Cu cât am jertfit mai mult pentru ea, cu atât suntem mai identificați și mai interesați la creșterea și mărirea ei morală.

Lărgind nițel adagiul zeflemist al lui Caragiale, am putea lansa acest cuvânt de ordine: „a se slăbi cu politica“. S'a făcut exces cu ea, s'a comis destul abuz prin ea.

Reabilitarea meritului nu se face decât după criteriile culturii. Pilonii vieții de stat nu pot fi decât oameni de cultură a sufletului, cari nu transigă cu simțămintele românești și cu datorile către patrie.

Noi am crezut cu tărie în forța culturii. Din unitatea culturală am făcut crezul nostru moral, social și național. Nici nu ne putem selecta colaboratorii decât după criterii culturale. Nu ne-a pasat cărui grup politic aparțineau publiciștii, dar am vrut să cunoaștem calitatea muncii și soliditatea științei lor. „Societatea de mâine“ este întâiu de toate o tribună a culturii, a culturii românești bine înțelese și a culturii în general. Nici nu există înfrățire adevărată între fiii aceluiaș popor chiar decât prin cultură, prin progresul realizat în ordinea etică.

„Storia dei Romeni di Transilvania“

Cartea recentă a d-lui prof. Mario Ruffini

Printre personalitățile de peste frontieră cari dezvoltă o prodigioasă activitate pentru cunoașterea poporului român în primul rând, și apoi pentru încheierea de raporturi strânse cu țara noastră în viitor, ia loc de acum în primele rânduri d. prof. Mario Ruffini dela universitatea din Torino, deodată cu publicarea unei splendide istorii a Românilor din Transilvania (Torino, ed. Libreria de „La Stampa“: Storia dei Romeni di Transilvania, 20 lire net).

Este vorba de o carte foarte valoroasă, fructul unor studii îndelungate și răbdătoare. Istoria noastră este vastă și complexă. Trebuie examinate atâtea documente, curente și teze, încât numai un spirit critic savant se poate descurca și vedea limpede. D. Mario Ruffini a fost o revelație încă din 1941 când la Roma a tipărit în italiane cartea sa asupra școlii latiniste române din Transilvania: d-sa ne deprinsese cu metoda unor exacte critici asupra marelui curent litinist.

Autorul supune unei analize severe chestiunea permanenței românilor în Transilvania, aducând argumente decisive în sprijinul ei. Cunoaște motivele răscoalelor țărănești, face loc marelui mișcări a călugărului Sofronie depildă, e acasă în toate problemele trecutului

nostru, — dovadă de aprofundatele sale lecturi și de temeinicia pregătirii sale filologice. O carte atât de bună, apărută în străinătate, n'am mai citit dela „Istoria românilor“ de Scotus Viator încoace.

Carpații sunt văzuți ca „vera spina dorsalei dei romeni“ — adevărată șira spinării a românismului.

Drama religioasă este pe larg cercetată. Eforturile rezistenței la opresiunile oficiale sunt bine comentate. Martirajul vlădicăi Inochentie e pe deplin înțeles.

Sub niciun aspect nu este uitată provincia care a răscolit istoria atâta vreme. Transilvania este arătată ca focarul lingvistic al limbei române. Școala latinistă este studiată cu deosebită grijă, ca și reacțiunea trezită împotriva ei de „Dacia literară“ și „Convorbiri literare“.

Numele familiilor nobile românești este scos din lucrările eruditului Nicolae Drăgan și altor filologi, istorici și arheologi ardeleni.

Nu sunt uitate nici începuturile formării burgheziei românești în secolul al XVII-lea, deodată cu așanumitele „companii grecești“ trecute din regiunile macedoromâne în nordul Dunării.

Noua istorie apărută în limba italiană este o contribuțiune însemnată la răspândirea adevărate-

lor cunoștințe asupra poporului român în cercurile intelectuale italiene.

D. prof. Mario Ruffini are un merit important la difuzarea lor chiar în ceasuri atât de grele și hotărâtoare pentru încheierea unității noastre de stat.

Stăm în fața unei activități când admirăm deopotrivă obiectivitatea științifică a autorului, ca și aportul practic în soluționări reclamate de temeinicia așezărilor noastre bimilenare.

Autorul merită elogiul unei recunoștințe unanime, al unei munci fără preget și al unei identificări atât de depline cu aspirațiunile românești din toate timpurile.

De altfel d. Mario Ruffini este deja un nume cunoscut la noi. Face parte din echipa acelor puțini bărbați de știință din Italia, cari au pătruns realitățile românești cu ochi proprii la fața locului, au avut o deasă frecvență cu camenii de carte de la noi, au adâncit operele ilustratăților noastre științifice și culturale prin mijlocul direct al limbii române pe care au învățat-o, și au căutat să deslege tainele istoriei și culturii noastre ca nemărginită migală.

Dar asupra importanței cărți vom reveni.

Dr. TITU POPA

Fenomene demografice actuale

O notă caracteristică a stărilor locale ne înfățișează repartitia născuților vii după vârsta părinților și anume: vârsta mult mai tânără la care nasc mamele în satele situate în regiunea Câmpia Tisei și Poiana-Ruscă, adică satele din Banat în comparație cu vârsta mamelor din satele vechiului Regat, adică cele din regiunea Câmpia Română și Podișul Moldovean. Într'adevăr, în timp ce numărul mamelor din satele bănățene cari au născut având vârsta de 14—16 ani corespunde unei proporții aproximativ de 1,6%, proporția respectivă a mamelor din Vechiul Regat dela sate este de 0,3%. Mamele din Banat cari au născut între 17—19 ani și între 20 și 24 ani sunt în proporție de 19,0 respectiv 33,1 la sută, iar mamele din satele situate în Câmpia Română și în Podișul Moldovean de aceeași vârstă sunt în proporție de 5,9 și 27,8%. Prin urmare mamele din satele bănățene cari au născut între vârstele dela 14—24 ani reprezintă mai mult decât jumătate (53,7%) din totalul mamelor, în timp ce mamele de aceeași vârstă din Vechiul Regat reprezintă numai o treime (33,0%). Dar nu numai vârsta mamei, ci și a tatălui este mai mică în satele bănățene decât în satele din Vechiul Regat. Astfel față de 61,3% cât reprezintă numărul copiilor din Banat al căror tată a fost în vârstă de 16—29 ani numărul respectiv de copii din satele Vechiului Regat corespunde unei proporții de 44,8 la sută.

În satele din Transilvania proporția mamelor între 14—24 ani este de 37,9% iar numărul născuților vii al căror tată a avut vârsta între 16—29 ani reprezintă 39,5%. Este de notat faptul că numai într'unul din aceste sate (Nepos) și numai într'un singur caz s'a înregistrat o naștere, tatăl fiind mai tânăr de 19 ani.

Față de cele constatate relativ la repartizarea născuților vii după vârsta părinților, putem conchide că în Banat, spre deosebire de restul țării, căsătoriile se încheie între soți de vârstă prea tânără, ceea ce constituie una din cauzele principale biologice ale natalității mici din acea provincie.

În timp ce natalitatea din mediul rural al provinciilor din Vechiul Regat și din Basarabia este mult mai mare decât natalitatea din provinciile cari formează restul țării, mortalitatea este aproape identică. Într'adevăr, față de mortalitatea provinciilor Vechiului Regat care în media anilor 1930—1937 oscilează între 19,8% și 23,3% (Moldova) în provinciile de peste munți ea este de 18,7% (Transilvania) și 19,2% (Banat și Crișana).

Este fapt dela sine înțeles că datele prelucrate de noi sunt prea puține, ca în baza lor să se poată trage concluzii de necontestat pentru demografia provinciilor din care fac parte aceste sate; din această cauză ne ferim a trage asemenea concluzii și ne mărginim a reaminti că și statistica oficială constată o stare de lucruri asemănătoare. Dar chiar dacă nu ținem seamă de situația din Banat, mortalitatea din satele noastre se află la un nivel inadmisibil de ridicat, căci este inadmisibil ca în aceste timpuri să moară în ani consecutivi aproape 3% din totalitatea locuitorilor unui sat sau chiar și peste această porporție. Datele respective din Banloc, Cuveșdia, Dobrun, Stoșești, Flămânzi, Slobozia-Pruncului și Nepos arată că o asemenea mortalitate are loc, ea repetându-se.

Faptul că la mortalitate se observă o scădere nu

ameliorează decât foarte puțin starea lucrurilor, deoarece această scădere este mai mică decât diminuarea înregistrată de natalitate. Se știe că în timp ce mortalitatea din mediul rural scade dela 21,4‰ în perioada 1928—1932 la 20,0‰, în perioada 1933—1937 scăderea respectivă a natalității este de 4‰.

Situația este similară și în satele care intră în cadrul preocupărilor noastre căci deși la 15 dintre ele se constată o scădere a mortalității, această diminuare este mai neînsemnată decât scăderea natalității, iar în satele Drăgușani, Flămânzi, Mocod, Lunca-Calnicului, Gurasada și Ieud se înregistrează în anii 1933—1937 o majorare față de proporțiile respective din anii 1928—1932.

Nu cunoaștem cauzele cari au determinat mortalitatea în cele 21 sate examinate de noi, statistica oficială ne indică însă principalele cauze de deces din mediul rural al țării: debilitatea congenitală, senilitatea, pneumoniile, tuberculoza și enterita. Despre primele două cauze se știe că ele înglobează un însemnat număr de morți ale căror cauze de deces nu au fost îndeajuns cercetate. În sprijinul acestei afirmații amintim că din totalul de 476.764 decese sub un an înregistrate în satele României, în decursul anilor 1933—1937, a fost arătat ca fiind provocate de debilitatea congenitală un număr de 312.140 decese, ceace corespunde unei proporții de 65%. În acelaș interval de timp s'au înregistrat în mediul urban al țării 64.350 decese sub un an dintre cari 26.339, adică 40% cauzate de debilitatea congenitală. Această mare diferență între datele respective dela orașe și cele din mediul rural duc la concluzie că diagnosticarea cauzelor de deces se face la orașe cu o mai mare exactitate decât la sate. Situațiunea este similară și la senilitate.

Făcând prin urmare abstracție de aceste două cauze de deces, ne rămân ca principale cauze pneumoniile, tuberculoza și enteritele. Ultimele două cauze au caracter sezonier, astfel enterita apare în lunile de vară, iar pneumoniile în lunile de sfârșit de toamnă, de iarnă și de început de primăvară. Tot în aceste anotimpuri își seceră și tuberculoza victimele.

Dacă cercetăm repartitia pe luni a deceselor din cele 21 sate, observăm că decesele cele mai frecvente se găsesc în lunile de sfârșit de toamnă, iarnă și de primăvară. În schimb în lunile de vară proporțiile respective sunt relativ reduse. Mai ales în regiunile Câmpia Tisei, Platforma Someșană și Poiana-Ruscă, adică în regiunile de peste munți, decesele sunt mai numeroase la sfârșitul iernii și la începutul primăverii.

Fără să tragem din această constatare nicio concluzie amintim că frecvența e mai mare a deceselor din satele de peste munți în anotimpurile arătate Jasă să se presupună existența pneumoniei și a tuberculozei într'o măsură mai mare în aceste sate decât în celelalte localități.

I. CHIBULCUTEANU

Desvoltarea cooperativă română

Principiile aprobate de adunarea generală a Institutului central de cooperatie

Pentru soluționarea numeroaselor probleme de interes obștească ce s'au pus în anul 1941, mișcarea cooperativă a fost din nou chemată să conlucreze efectiv și să sprijine Statul în toate acțiunile mari economice și financiare, întreprinse în cadrul economiei de războiu.

Într'adevăr, s'au încredințat cooperatiei misiuni de mare însemnătate, ca : aprovizionarea populației cu cereale și alte articole alimentare de mare consum, în cadrul planului general de aprovizionare a țării, aprovizionarea agricultorilor cu semințe și cu produse fungicide pentru tratarea semințelor contra boalelor criptogamice, înzestrarea gospodăriilor sătești cu mașini și unelte agricole, aprovizionarea Armatei cu cereale de hrană și furaje, colectarea și valorificarea produselor din teritoriile desrobite, etc.

Conduși de ideea împlinirii unui deziderat exprimat deseori în adunările cooperativelor, pentru realizarea consolidării și independenței economice a mișcării cooperative și în vederea completării mijloacelor proprii de lucru, atât de necesară într'o perioadă de continuă urcare a prețurilor, am început anul trecut o vie acțiune pentru majorarea participăției unităților cooperative la capitalul Institutului Național al Cooperatiei.

Putem afirma că apelul nostru a găsit o bună primire, dacă avem în vedere că numai în zece luni de zile capitalul subscris de cooperative s'a majorat cu 76.440.000 lei, iar vărsămintele efectuate au ajuns la cifra de 60 milioane lei, sumă care aproape atinge ceea ce s'a strâns de fostele centrale în decursul a 20 de ani de activitate.

Este necesar ca toți cooperativii să înțeleagă rostul acestei mari acțiuni și de aceea, repetăm apelul nostru pentru înmulțirea eforturilor în scopul întăririi forțelor financiare ale Institutului, care sunt ale mișcării însăși.

Această acțiune a fost aprobată și de d-l Mareșal **Ion Antonescu**, după cum rezultă din comunicatul oficial cu data de 13 Martie 1942, acând următorul cuprins :

„Să se continue activitatea lăudabilă începută de cooperatie în anul 1941, de a se aduna capitaluri și fonduri cât mai însemnate, acest fapt servind la întărirea cooperatiei, punând-o în stiuția de a se susține și funcționa fără niciun ajutor din afară.

„Statul îi va înlesni obținerea de credite eftine, pe termen lung, dând drept Institutului Național al Cooperatiei să restituie Statului și restul capitalului pe care acesta îl mai deține la Institutul Național al Cooperatiei”.

Nevoia de organe de control, necesare la inspectarea cooperativelor, a îndemnat Institutul Național al Cooperatiei să-și completeze, încă din 1939, corpul său de controlori, reușind să aibă la finele acestui an un număr de 192 organe de inspecție bine pregătite. Se spera astfel ca obligația legală de a se inspecta, cel

puțin de două ori pe an, toate cooperativele și de 4 ori federalele din țară, să fie adusă la îndeplinire.

Evenimentele din 1940 și apoi cele din 1941 au împiedicat realizarea acestei dorinți a legiuitorului și a noastră. Concentrările de lungă durată și ulterior mobilizarea generală ne-o privat de serviciile multor organe de control, ceea ce ne-a forțat să amânăm, pentru câțva timp, aplicarea pe teren a planului nostru. Se adaugă la aceasta și nevoia de organizare a unora din agențiile noastre, din regiunile recucerite, pentru care s'a întrebuițat, de asemenea, un număr important dintre organele noastre de inspecție, dintre cele mai destoinice.

Paralel cu complectarea numărului de organe de control, necesar inspecțiilor, am dat o organizare mai cuprinzătoare serviciilor cooperative județene, dându-se prin aceasta o satisfacție bine meritată nevoilor cooperative locale, care erau soluționate cu întârziere. Un sediu cooperatist local, un conducător stabil, ajutat de mai multe organe de control, dau siguranța unei organizări mai bine a celulelor cooperative și o rezolvare mai promptă a problemelor cu caracter regional.

În adevăr, rolul acestor servicii județene, este următorul :

1. Să avizeze asupra cererilor de înființare de noi cooperative, după o cercetare prealabilă, care se va referi, la obiect, oportunitate, rentabilitate, exploatare și conducere tehnică.

2. Să refere asupra organizării sau regrupării raționale a celulelor cooperative, pe baza stărilor de fapt.

3. Să execute controlul legal preventiv și represiv în cadrul instrucțiunilor primite dela Institut. În acest scop s'a atașat serviciului numărul de controlori necesar.

4. Să colecteze și să conserve tot ce interesează viața economică și cooperatistă într'un județ. Serviciul județean trebuie să fie un laborator al economiei și al socialului din regiunea unde activează. El trebuie să colecteze tot ce este în legătură cu activitatea cooperatistă și economică din județ, cum ar fi datele referitoare la agricultură, comerț, industrie, hărțile economice și cooperative, fotografiile de cooperatori și cărturari însemnați din regiune, fotografiile de localuri de cooperative, etc.

5. Să întrețină legături cu federala județeană și cu celelalte autorități și instituții economice, în vederea unei colaborări mai strânse pentru rezolvarea problemelor de interes general.

6. Să organizeze propaganda cooperatistă în masele populare și să îndrumeze activitatea locală înspre preocupări economice, în vederea creerii de industrii și întreprinderi agricole.

În cursul anului 1941 organele de control de care dispunea Institutul Național al Cooperatiei au întrebuințat în activitatea lor 34.521 zile din care :

20.806 zile s'au întrebuințat la 7.252 inspecții diverse, adică 60,3 din numărul zilelor întrebuințate.
 13.615 zile pentru lucrări diverse (viză bilanț, conferințe, adunări generale, etc.), adică 39,7% din zilele întrebuințate.
 34.421 zile în total.

În cele 7.252 inspecțiuni se cuprind 3.506 inspecțiuni amănunțite, pentru care s'a întrebuințat un număr de 13.320 zile, revenind pentru o inspecție amănunțită, câte 3,7 zile.

În lucrările diverse se cuprind :

1. Viza a 4.807 bilanțuri, prezentate de cooperative pentru care s'au întrebuințat	2.117 zile
2. Asistența organelor noastre de control la adunările generale ale cooperative- lor, pentru care s'a întrebuințat	963 zile
3. Conferințele regionale și centrale, zi- lele de drum, etc.	6.255 zile
4. Lucrările cu caracter economic în Basarabia, Bucovina și Vechiul Regat	2.247 zile
5. Lucrările executate la sediile servi- ciilor județene	1.672 zile
6. Lucrările cu caracter divers, pentru care s'au întrebuințat	361 zile
Total	13.615 zile

Din cele ce preced se constată insuficiența numărului de organe de control, necesare pentru a se satisface obligația legală.

În adevăr, pentru a se inspecta amănunțit, de două ori pe an, cele 5.717 cooperative românești, este necesar un număr de 45.736 zile, dacă socotim în medie câte 4 zile de fiecare inspecție amănunțită, iar pentru cele 63 federale și federațiuni trebuie, de asemenea, cel puțin 2.520 zile, socotindu-se câte zece zile de fiecare inspecție. În total, ar fi necesar un număr de 48.256 zile, în afară de zilele cerute pentru alte lucrări, ceea ce ar necesita cel puțin 300 controlori. Or, în cursul anului 1941, numărul organelor de control disponibile, a variat între 87 și cel mult 145 persoane, din care unele au avut și însărcinări economice.

Pentru remedierea acestei situații, Institutul Național al Cooperației a fixat și publicat ținerea unui examen pentru angajarea a 50 noi controlori.

Cu toate acestea, situația se va ameliora numai cu încetul, pe măsura demobilizărilor și după ce noile elemente vor face o practică mai îndelungată, pentru a-și însuși experiența necesară unui bun controlor. Dealtfel, tendința noastră trebuie să fie ca organele de control să fi condus în prealabil unități cooperative, sau să fi avut gestiuni proprii.

Cooperativele minoritare : numărul lor este de 582, din care 402 sunt germane și 180 maghiare. Cu îndrumarea cooperativei germane, se ocupă Uniunea de cooperative „Raiffeisen” din Brașov. Cele maghiare sunt îndrumate de Federala „Furnica” din Aiud. Controlul legal însă, este exercitat tot de Institut, prin organele sale.

Învățământul cooperatist în România se predă în două categorii de așezăminte : unele publice, iar altele proprii ale mișcării noastre cooperatiste.

a) **Învățământul public** cuprinde, pe treapta cea mai de sus, cele două catedre de cooperație de pe lângă Academii de Inalte Studii Comerciale și Industriale din București și Cluj — Brașov, iar pe treapta de mijloc cursurile de cooperație și de contabilitate, care se predau obligatoriu în clasele a VII-a și a VIII-a ale tuturor școlilor normale de învățători din țară.

În primii trei ani de funcționare, până la sfârșitul anului școlar precedent, învățământul cooperatist în școlile normale a dat 2.864 absolvenți (învățători și învățătoare). În anul școlar curent (1941—1942) numărul elevilor normalști care urmează cursurile, se ridică la 1.445 (682 băieți și 763 fete), deci cu mult superior celui din anul precedent (868) și celui din anul 1939—1940 (1155).

b) **Învățământul propriu** cuprinde o școală superioară de studii cooperatiste, trei școli medii și un număr variabil de școli ocazionale, pentru pregătirea elementară a personalului tehnic necesar cooperativei.

1. **Școala superioară de studii cooperatiste** din București, începând cu anul școlar curent (1941—1942) și-a extins din nou durata cursurilor de doi ani și e frecventată în prezent de 90 studenți absolvenți ai liceelor comerciale, ai celor teoretice, ai școlilor normale, ca și ai altor școli echivalente.

2. **Școlile de contabilitate și educație cooperatistă** din Luduș—Turda, Orșova—Severin și Ismail au menirea de a forma personalul de specialitate (contabili și vânzători), necesar unităților cooperative și sunt întreținute de Institutul Național al Cooperației. Cea din Ismail și-a început funcționarea în toamna anului 1941, spre a împlini lipsa școlii din Chișinău, care și-a întrerupt activitatea, în urma evenimentelor din vara anului 1940 și care nu și-a putut-o relua după eliberarea Basarabiei, deoarece localul ei, proprietatea Institutului Național al Cooperației, a fost complet distrus de bolșevici.

În anul școlar curent, numărul elevilor celor trei școli în funcțiune se ridică la 158, din care 55 a Ismail.

3. Pentru pregătirea personalului tehnic necesar unităților cooperative de gradul I, s'a continuat a se organiza cursuri cu durată redusă (6 luni pregătire teoretică și 6 luni practică), acolo unde nevoia cere, în afară de cele trei școli menționate mai sus.

Astfel, școala de țititori de registre și vânzători, înființată pe lângă Federala „Roman” din Roman în anul 1940, a ținut în Iunie 1941 examenul de absolvire a cursurilor teoretice, după care cei 45 elevi reușiți au trecut în practică la unitățile cooperative care i-au recomandat.

În prezent, funcționează o școală de țititori de registre pe lângă federala din Dorohoi și alta de vânzători pe lângă federala din Piatra Neamț.

În dorința de a cinsti și perpetua memoria marelui îndrumător și realizator pe terenul cooperației noastre, Spiru C. Haret, Institutul Național al Cooperației a achiziționat în primăvara anului 1941, imobilul din București, Str. General Manu Nr. 7, în care Haret a locuit și a lucrat timp îndelungat, până în ultima clipă a vieții sale.

Încăperile principale ale acestui imobil, camera de lucru și biblioteca, păstrate așa cum erau în timpul vieții lui Haret, sunt destinate a alcătui începutul muzeului „Spiru Haret”, pentru organizarea căruia se și lucrează.

În numele tuturor operatorilor, exprimăm, pe această cale, întreaga recunoștință și cele mai calde mulțumiri d-lui Inginer S. Haret și Doamnei General Rujinschi pentru gestul mărinimos inspirat de frumoasele sentimente arătate cooperației românești prin donarea prețioasei biblioteci a marelui cooperatist Spiru Haret.

Un document memorandist din 1894

Continui să public o parte din documentele manuscrise ce mi-au fost încredințate, în toamna anului 1940, de către bunicul meu Vasile Suci, fost protopop în Căpușul de Câmpie.

Vasile Suci face parte dintre puținii luptători memorandiști, aflați încă în viață. În ciuda celor peste optzeci și cinci de ani ce i-au înălbit tâmplele, sufletul îi este încă plin de tinerețe.

Refugiat de pe pământul sfânt al Mureșului, el veghează — nu prea departe — la învierea dreptății românești. Ca și în alte vremuri de pribegie, el așteaptă, încrezător, cu inima poleită de lumina dreptelor statorniciri.

Alături de fruntașii de altă dată ai mișcării naționale din Ardeal, Vasile Suci nu a precupețit nimic pentru învierea neamului românesc.

Intreaga corespondență ce i-a fost adresată, pe acele vremuri, de Dr. I. Rațiu, Septimiu Albini, Ion Russu-Șirianu și alții este o netăgăduită dovadă a prețiosului său sprijin dat cauzei drepte a românilor.

Din această corespondență, aleg la întâmplare o scrisoare autografă adresată lui de către Dr. I. Rațiu, președintele partidului național român din Transilvania.

În urma acțiunii memorandiste din 31 Mai 1892, întregul comitet executiv al partidului era adus în fața justiției. Spre a nu fi stingherit bunul mers al lucrurilor, prin lipsa membrilor din comitet, pe timpul judecării procesului sau chiar al unei eventuale condamnări, acesta a chibzuit să coopeteze pe câțiva dintre camarazii de luptă, scoși de sub acuză. Unul dintre aceștia era și Vasile Suci.

Iată textul acestei scrisori:

Stimate Domnule!

Comitetul executiv al partidului național român în considerare, că este sub acuză și astfel nu mai are deplină liberă de acțiune pe terenul luptei naționale, dar mai ales în considerare a unei eventuale condamnări, care în actuala situație încordată este foarte posibilă, — în ședința sa dela 3 Ianuarie a. c. V'a ales membru substituit în locul membrilor dați în judecată.

A făcut acesta pentru a se îngriji, ca organismul și activitatea partidului nostru și astfel însăși cauza națională să nu sufere întru nimic.

Aducându-Vă acesta la cunoștință ne place a crede, că DV'astră la cas, când cei trași în judecată nu vor mai putea lucra, punînd, cași în trecut totă iubirea, tot devotamentul, totă energia în serviciul cauzei poporului român, Veți face să nu se simtă nici un gol în sânul luptătorilor naționali.

Primiți, prea iubite Domn, expresiunea înaltei stime și considerațiuni.

Sibiu, 5 Mai n. 1894

Biroul comitetului central al partidului național

(ss) Dr. Rațiu, președinte și (ss) S. Albini, secretar.“

A trecut de atunci o jumătate de veac.

Slovele ei vin ca o poruncă de dincolo de morminte.

Vin din eternitatea neamului românesc.

Ele ne cheamă pe toți la datorie. Necheamă să fim prezenți în locul celor duși, în lumea fără de întoarcere. Să fim prezenți, în locul celor ce au căzut pentru dreptatea neamului.

POMPILIU PRECA

Cea mai mare bibliotecă populară din lume

Acum 75 de ani, adică în anul 1867, au apărut prima oară volume mici cu bucăți alese din literatura universală, cunoscute până în zilele noastre sub numele Reclam-Universal-Bibliothek. Prima colecție cuprindea 35 de numere, opere alese ale clasicilor germani și Shakespeare. Numărul 1 și 2 erau rezervate pentru „Faust” de Goethe. Prețuri foarte reduse a asigurat dela început un

mare succes de librărie, încât treptat-treptat, numărul volumelor a trebuit să ridice; astăzi biblioteca Reclam a ajuns la numărul de 7500 de volume, fiind cea mai mare bibliotecă populară din lume. Nu există autor german sau străin cu nume cunoscut, care să nu fi apărut în această bibliotecă. Câteva volume au atins cifre record. Astfel drama lui Schiller „Wilhelm Tell” a fost tipă-

rită până astăzi în 5.500.000 exemplare!, „Faust” de Goethe în peste 2 milioane. Însăși alegerea pasagiilor celor mai importante din opera marei sceptice germane Schopenhauer a atins cifra de 900.000 exemplare, nerealizată în nici o altă bibliotecă. Primele exemplare puse în circulație de Editura Reclam au astăzi valoare foarte mare; editura de azi le cumpără pentru 10 mărci exemplarul, deși atunci nu au costat mai mult de 20 de pfenigi.

Conviețuirea multiseclară cu sașii Transilvaniei

Realitățile trecutului și comandamentele prezentului

Conviețuim de 800 de ani cu sașii din Transilvania. Ne-am făurit atâtea destinuri comune, am pățit atâtea împreună, ne-am influențat reciproc cu vrere și fără vrere, înfrângând atâtea greutăți ale soartei, dar însemnând și atâtea vechi și bogate momente de prosperitate economică și culturală, încât o invocare a trecutului nu ne poate fi decât îndemn la continuarea colaborării reconfortante și rodnice pentru ambele părți.

Bine înțeles, că împrejurările pentru sași au fost dintru început prielnice, mai ales că au fost chemați în aceste locuri și li s'au asigurat condițiuni excepționale de dezvoltare autonomă dealungul secolelor.

Steaua românilor a fost veacuri de-arândul ascunsă după nori grei, dar ea trebuia să apară într-o zi, în virtutea vechimei, importanței numerice și numeroaselor servicii ce se cereau îndeplinite, atât sub raportul recrutărilor de oaste, cât și ca prestațiune de muncă, factor de producțiune și subiect de impunere.

Cele dintâi contacturi dintre români și sași se definesc deodată cu colonizările provocate atât de nevoia apărării militare permanente a strămtorilor carpatice (Regele Geza II întărește prin cavaleri germani trecătorile dela Brașov, Bran și Turnu-Roșu) cât și de necesitățile economice urbane (întemeierea de cetăți) și rurale (cultivarea pământurilor). Colonizările se săvârșiră îndeosebi în sec. XII și XIII, privilegiile fiind întărite de regi (Geza II, Bela II, Andrei II, Bela IV), prin bule speciale care creiază acea provincie autonomă întinsă dela Cohalm până la Orăștie, dela Olt, Târnava și Mureș spre Sud până în creștetul Carpaților, denumită Fundus regius (Koenigsboden), de care dispunea însuși regele, numind în fruntea ei un comite suprem sas și acordându-i o administrațiune separată, în schimbul unui număr de 500 de soldați și al unei sume de 500 mărci de argint anual. (Despre așezările germane din Banat voiu vorbi în lucrarea „Infățișări bănățene“ ce va apare în vara aceasta).

Intre vechii locuitori autohtoni (români) și între sași s'au înfiripat relațiuni, a căror evoluție a cunoscut multe modificări vitrege, impuse de regimurile feudale atât de aspre cu românii ale căror revendicări de recunoaștere ca a patra națiune și ca a patra religione receptă, au fost neîntrerupt respinse până în 1848.

Nu începe nici o îndoială că soarta românilor din cele 7 „Scaune“ ale „pământului crăiesc“ era cu mult mai bună decât a românilor din cele 5 districte ale secuimii sau din cele 11 comitate ale grofilor latifundiarilor unguri.

Legiuirile care decretau dreptul de dominație exclusivă al celor trei națiuni (unio trium nationum) care își împărțiseră în 1438, administrativ Transilvania (nu „națiuni“ cu toate straturile populare, ci mărginite la nobilime, cler și burghezime citadină) erau cuprinse la început, în codurile tiranice Werboeczii, Approbatae et compilatae constitutiones și Articuli novellares, iar dela 1691 în diplomele împăraților, care au dat Transilvaniei o organizare constituțională independentă până în 1867. Regele Matei Corvinul (cel mai drept, mai strălucit și mai cult rege al Ungariei era român) despre care dictonul

popular spunea că : „A murit Matia — a murit dreptatea“, a înțeles să institue ca organ conducător al provinciei „Fundus regius“, o universitas saxonum care s'a meștinut până în 1878, când Transilvania a fost împărțită în comitate (fără să sfarme cu totul organismul de conducere, care mai dăinuește încă, deși prin reforma agrară românească i s'au împutinat proprietățile, veniturile și sfera de activitate).

Marile memorii politice ale românilor, cum sunt cele din 1792 (Supplex libellus Valachorum) și 1834, către împăratul, purtând în frunte iscăliturile vlădicilor din Sibiu și Blaj, cer recunoașterea drepturilor de „concivilitate“, de foloase egale și comune, pentru români ca și pentru sași, ca o dovadă că pe proprietățile pământului crăesc erau în uz străvechi reglementări ce împiedicau un monopol pentru o singură parte (în 1900, se găseau pe pământul crăesc de odinioară, 153.174 sași și 171.502 români, deci ai noștri în majoritate).

Ce poate ilustra în mod mai convingător adevăratele stări de pe pământul crăesc, decât intervențiunea deputatului sas Meister în Dieta Transilvană, provocată de memoriul episcopilor români din 1842, pe care îl combătea astfel :

„Soarta românilor este de zece ori mai bună printre sași decât printre unguri, pentru că românii de pe pământul crăesc, au libertatea de a cumpăra proprietăți și pământuri, câtă vreme în comitate și districte, numai mormântul poate fi considerat ca proprietate a lor. Ei nu pot să dobândească pământ nici cât un lat de palmă“.

Un document public despre drepturile de concivilitate recunoscute și consimțite în mod liber și deplin, avem în hotărîrea universității săsești din 3 Aprilie 1848 : în patru puncte se asigură românilor de pe pământul crăesc accesul în funcții, în meserii, în comunitățile săsești, în porțiuni canonice pentru preoții ortodocși, motivându-se toate aceste egalități generoase cu îndreptățirea la aspirațiuni culturale, la educație morală, nobilitare de moravuri, la progres și civilizație ! („Contribuțiuni istorice“, Sibiu 1913, pp. X-XIII).

Se deduc astfel străvechile conviețuiri și împărțiri ale Românilor din bunurile materiale ale universității pământului crăesc.

O caracteristică prețioasă a stărilor săsești a fost lipsa de nobilime. Sașii au creat un tip distinctiv de organizație socială ; o comunitate de cetățeni liberi, fără domni de pământ și fără servituțiile apăsătoare și înrădăcinate în comitatele feudalilor unguri.

La început sașii au fost soldați și plugari. Această poporație militar-agricolă prin schimbul viu de produse, prin breslele de meseriași (Zunftordnung) și prin funcțiunile dezvoltate ale nevoii de deuseuri, deveni însă repede și prin excelență, poporație orășenească.

O bună parte dintre orașele Transilvaniei și Ungariei au fost create de germani. Centre ale atelierelor manufacturale — ele erau cetăți, burguri locuite de „buergeri“ (R. Brandsch : „Volk im Osten“, 1940).

Comerțul și industria săsească au dispus de două centre puternice : Brașovul și Sibiul cari se găseau adesea în concurență aspră și-și disputau influența asupra târgurilor din Principate, pe cari le aprovizionau cu produsele lor și de unde se alimentau cu

cereale, pește, piei, ș. a., prin vestitele caravane organizate de vrednicii mărgineni și brașoveni români.

Intre orașele săsești din Ardeal și piețele țărilor române s'au dezvoltat legături intense și rodnice, economia unora și altora profitând larg din circulația reciprocă neîncetată timp de sute de ani.

Pentru a dibui momentele potrivite lansării mărfurilor în țările române sași se serveau de negustori români stabili în anumite orașe. Unul dintre aceștia întemeiasă chiar une fel de „agenție de corespondență“, oferindu-și bunele oficii partenerilor de cealaltă parte a Carpaților. Este vorba despre negustorul Neacșu Lupa din Câmpu-Lung, care adresa în 1521, în limba română, o scrisoare către „Județul Cetății Brașovului, dumnealui Hanăș Begner (Hans Benkner care împreună cu Fischer erau fruntașii magistratului din Brașov) prin care-l anunța despre mișcările corăbiilor turcești pe Dunăre. Neacșu Lupa făcea negoț cu pește și aducea mărfuri turcești (mătase, damascuri, cingători etc.) din Orient. Scrisoarea sa este un eveniment literar : cea dintâi scrisoare românească ce se cunoaște. Acest fapt a îndemnat pe un scriitor ardelean să considere pe Neacșu drept „proto-părintele ziaristicii românești“ (Virgil Onițiu: Din cele trecute vremi, Arad, 1912). Deci, în Câmpu-Lung a existat un birou de corespondență și informațiuni pentru sașii din Ardeal.

De sași ne leagă și vechi legături culturale. Să semnalăm în Sibiu și Brașov trei însemnate fapte istorice

Inceputurile literare românești datează din secolul al XV-lea când influența husită descătusează spiritele deprinzându-le să se adreseze poporului în graiul viu. O adevărată revoluție față de conservatismul sacru al slavonei și latinei.

Reformațiunea lui Luther pătrunde biruitoare în Ardeal (Ungurii preferă calvinismul pela 1560, iar catehismul calvinesc este tipărit în românește la 1640 sub principele Rakoczy) ; sașii se leapadă de catolicism și înțeleg să propage nouile învățături și în limba română ; astfel magistratul din Sibiu tipărește pe cheltuiala sa cea dintâi carte românească în 1544 : Catehismul lui Luther. Datorăm sașilor acest mare eveniment cultural românesc.

În Brașov, fenomenul cultural românesc se amplifică și mai mult. Ingeniosul tipograf și harnic diacon Coresi își tipărește traducerile proprii sau manuscrisele aduse din Țara Românească în tipografia săsească, întemeiată în 1533 de geograful, tipograful, preotul revoluționar și literatul de talent multi-lateral Honterus, părintele multor instituțiuni ce dăinuiesc până în zilele noastre. Ce scopuri urmăreau sașii cu răspândirea cărților lui Coresi? Unul comercial pur? Unul prozelitist? Unul de captare a bunăvoinței și străngerii raporturilor cu Principatele Române? „Cartea de învățatură a lui Coresi (tradusă cu ajutorul preoților Iane și Mihai din Schei, din sârbește) a fost „oblică“ cu greutate de către „județul“ Brașovului Lucaci Hârjil dela mitropolitul Serafin al Târgoviștei. Deci, nu un singur scop, ci o complexitate întreagă de interdependență iese la iveală din aceste fapte.

După 300 de ani, tipografia reformatorului Honterus, este cumpărată în 1834 de către Ioan Gött (1810—1888) cu 3333 taleri. În această tipografie, începea să apară în 24 Mai 1836, foaia „Siebenbürger Wochenblatt“, care-și schimbă în 26 Martie 1849, titlul în „Kronstädter Zeitung“ de astăzi, având ca redactor pe Max Moltke, plecat cu generalul Bem în ma-

rea aventură a celui an pentru totdeauna în Brașov.

Ion Gött deținea prețioase legături și influențe, ce se întindeau până la guvernatorul de atunci al Transilvaniei. Grație trecerei sale deosebite a fost în stare să obțină autorizațiunea de a apărea în atelierul său și foaia românească „Gazeta Transilvaniei“ în 1838, după ce tot acolo își scosese înainte cu 2 ani dascălul Ion Barac „Foaia Duminicii“.

Barac și Bariț, și puțină vreme Cezar Boliac cu „Expatriatul“ său, având toți concursul bogățiilor negustori români asociați în Casina și Gremiul local, au pus bazele unor gazete românești care au luat ființă întrebuintând teascurile tipografice săsești cu vechime de 400 ani din Brașov.

Fără îndoială, că nu trebuie să uităm a evidenția meritele ziarului „Kronstädter Zeitung“ (Lon Lupaș: Paralelism istoric, 1938) în a ne susține marea bătălie de emancipare politică. El era organul generației tinere săsești (a „sașilor verzi“, cum îi proclama șovinistul Rakosi în Parlamentul ungar, spre deosebire de sașii „negri“, care nu articulau proteste contra Budapestei) gata să riște, cerând energic părăsirea rândurilor partidului liberal al lui Tisza supranumit „zdrobitorul de naționalități“. Ziarul a dovedit în atâtea rânduri atitudini eroice, înfierând de pildă justiția parțială maghiară cu prilejul Memorandului nostru din 1892—1895. Fostul său redactor Lutz Korodi, a suferit un an de temniță maghiară din cauza Memorandului (regimul românesc i-a încredințat doar trecătoarea demnitate de secretar general al resortului instrucțiunii în Consiliul Dirigent).

Dacă analizăm evoluțiile legăturilor sub aspectul politic și militar, atunci putem vorbi despre o adevărată confraternitate, ba chiar alianță între 1842—1867. Ingusta și oarba mentalitate a Dietei Maghiare din Cluj, a decretat în 1842, introducerea obligatorie a limbii maghiare în toate funcțiunile publice în decurs de 10 ani. Acest atentat la limba și ființa etnică a românilor și a sașilor a produs o reacțiune promptă și extrem de viguroasă. Scriitorii sași militau în mod deschis pentru o Dacie Românească sub coroana Austriei (Daniel Roth), pentru a intimida pe îndrăzneții desființatori și maghiarizatori de popoare (**Ion Clopoțel** : Alexandru Papiu Ilarianu, Alba Iulia, 1939, p. 46-56). Blajul protesta oficial dela înălțimea instituției Capitlului. O criză politică grozavă se deslănțuie în acel an cu repercusiuni enorme; Bărnăuțiu se stabilea în Sibiu, angaja ca avocat contra Episcopului Lemeni, pe sasul Conrad Schmidt (fost comite suprem al Universității săsești) și redacta proclamații revoluționare.

Anul 1842 dă semnalul celei mai curajoase lupte comune contra uzurpării drepturilor românești și săsești, luptă ce va lua proporții epopeice în 1848—49 și va cimentă **confraternitatea politică și militară a românilor și sașilor din Transilvania**. Rândurile eroilor noștri vor fi îngroșate cu eroi sași în frunte cu Ștefan Ludwig Roth și Andreas Wellmann, împușcați de rebelii unguri. Ofițeri români și sași comandau legiunile răsărite împotriva recrutărilor ordonate de Kossuth și dieta sa insurgentă, care-și jurase parola: Unire sau moarte.

Sașii proclamară egală îndreptățire pe pământul regesc, pretinseră introducerea limbii române ca limbă oficială a Transilvaniei în virtutea dreptului elementar al populației majoritare și luptară cot la cot cu fruntașii români pentru restabilirea adevăratelor raporturi de putere în parlament și comitate.

În Dieta din 1863 din Sibiu, românii și sașii votară cele mai salutare, mai drepte și mai istorice reforme (sabotate de pasivitatea ungarilor) de reabilitare și integrare în drepturile firești.

În aceeași Dietă, convocată în continuare la Cluj, în 1865, românii și sașii proclamară la rândul-le pasivitatea și formulară singurul sens al unei uniuni a Ardealului cu Ungaria, acceptabilă și corespunzătoare tuturor tradițiilor istorice de autonomie transilvăneană sub scutul coroanei împărătești (v. manifestul din 1865 contra Uniunii iscălit de cei 28 de deputați sași n. „Chestiunea română“ de Eugen Brote, 1895).

Odată cu transacțiunea dualistă din 1867, interveni situațiunile care îndepărtară tot mai mult pe sași de români, căci Budapesta știa să copleșească poporul mic al sașilor cu tot felul de avantagii, subvenții și libertăți pline de momeli, încât ar fi părut nerezonabil ca el să se mai gândească la riscul unei bătălii alături de români, având totul de pierdut într-o astfel de măcinare hazardă.

În existența germanilor, dar mai ales în a șvabilor din Banat și Crișana (regiunea Careii Mari), s'au ivit în această perioadă de mănoase reversări de bunuri guvernamentale, semnele desnaționalizării, atrofierii conștiinții naționale, contopirii, pierderii aderenții tanice, maghiarizării treptate și aproape irezistibile.

Numai stăpânirea românească le-a salvat într'adevăr, naționalitatea. Toleranța proverbială, bunătatea, înțelegerea, acordarea tuturor libertăților cetățenești și economice, fără rezerve, numai din pura dorință de progres propriu, au avut darul să le refacă deopotrivă unitatea politică și culturală a germanismului din România. **In mare**, această concepțiune de stat românească a fost o realitate; nu vrem să ne oprim aci asupra cazurilor individuale de șicană și nedreptățire cari au fost regretabil, destul de frecvente, dar cari s'au datorat mentalității unor spirite în subordine excesiv de intolerante și needucate: particulari și instituțiuni minoritare au fost uneori victima excesului de zel al birocratismului. Minoritarii, și îndeosebi germanii cu cari am avut în trecut atâtea atingeri fructuoase, preferau un regim românesc și vedeau superioritățile lui față de politica de desnaționalizare și asistența interesată a ungarilor. Așa se explică marea adunare de adeziune la aceea de Stat român, dela Mediaș în 8 Ian. 1919 (v. Ion Clopoțel: „Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România“, Cluj 1926). Instinctiv, germanii de la noi s'au recules și au putut să-și întocmească un adevărat **cadastru național** pe întreg cuprinsul țării, fără să întâmpine nici o dificultate. Era românească a fost o devărată eră de devenire și deșteptare a simțului apartinenței totale la personalitatea germană distinctivă.

O vastă și istorică experiență de 800 de ani ne-a învățat să ne cunoaștem, să ne prețuim și să ne ajutăm.

Cultura românească a înregistrat deci atâtea dintre beneficiile culturale cele mai strălucite, grație instituțiilor introduse de germanii noștri transilvani.

Nu mai puțin bogat este profitul țaranului român. Împotriva opresiunilor și îndepărtărilor silnice din viața de stat, plugărima noastră, și-a adunat toată hărnicia, puțința de mișcare, energia și deșteptăciunea, pentru a lua exemplul sasului și șvabului, care ofereau o economie dezvoltată, o cultură model a ogoarelor și vitelor de rasă, ce creșteau rentabilitatea muncii, promovau prosperitatea materială și sporeau puterea de afirmare a drepturilor politice. Gospodăria avansată, rânduiala și disciplina germană, au fost o școală admirabilă pentru românii din Fundus Regius.

Când dăm cu inima sinceră aceste recunoașteri rolului de civilizare împlinit de sașii transilvăneni, ne gândim, că ei mai pot avea și în zilele noastre o misiune tot atât de grea, de importantă, de istorică pentru noi: inițiativa în înfățișările cele mai drepte, mai realiste asupra ținuturilor locuite de majorități românești ajunse din nou sub stăpâniri străine.

Cui să le facă? Firește, factorilor determinanți ai marelui imperiu german. Hărțile minuțioase, ascuțita cercetare geopolitică (știință eminentă germană), cărțile, studiile, articolele de gazetă ale sașilor și șvabilor dela noi ne pot fi de un imens folos în reparațiile pe care le nădăjduște românismul greu încercat, lovit de o conjunctură copleșitoare. Germanismul va constitui totdeauna o forță imensă a civilizației în Europa și în lume, iar legăturile de toate categoriile cu românismul nu pot fi decât permanent active.

Eu însumi am prezentat odată o propunere ministerului nostru de externe, să trimită în Germania gazetari cari au cultura și trecerea cuvenită și cari pot să facă să apară articole în presa de acolo despre România, documentate din orice punct de vedere și girate cu iscălitura personală ca o probă a răspunderii și autenticității. Românismul este totdeauna interesat de felul cum este oglindit în sferele conducătoare și în opinia publică germană.

Am și isbutit să fie trimis în Germania o astfel de competență apreciată: regretatul publicist Ion Băilă din Sibiu. Împreună cu el și o seamă de publiciști români și sași am încercat fondarea unui institut de studii social-culturale asupra Ardealului, funcționând mai bine de un an de zile. Lipsa de mijloace și de timp, apoi șovinismul unor anume cercuri fanatic oficiale și partidiste au zădărnicit un gând, a cărui realizare se impunea însă cu necesitate.

Suntem convinși că chiar și acest mic studiu asupra multi-secularelor noastre atingeri comune, va servi ca un argument și un imbold pentru o nouă acțiune comună între noi și germani spre binele reciproc.

ION CLOPOȚEL

Conducătorul Statului către plugarii harnici

Muncile pământului sunt bine îndrumate dela o margine la alta și neamului românesc.

S'au arat și însămânțat 11 milioane hectare în 6 săptămâni, deși primăvara a venit foarte târziu, brațele noastre tinere sunt pe câmpurile de luptă sau se instruesc în cazărmi, timpul a fost neconținut potrivit, deși inventariul nostru agricol, viu și mort, este redus și vitele au ieșit atât de slăbite din nesfârșita și aspră iarnă.

Totuși muncile s'au făcut foarte bine, ogoarele sunt bine lucrate, sămânța a fost bine dată, buruienile sunt plivite și distruse, marginile bine îngrijite.

Ca și bătălia de pe front a fiilor, fraților și soților voștri, bătălia agricolă din spatele frontului a fost câștigată.

Cinste vouă tuturor, plugarii de toate sexele și de toate vârstele.

Toți ați alergat cu însuflețire, cu patriotism și cu dragoste românească pe ogoare, răspunzând la chemarea mea, care a fost aceea a Patriei.

Vă mulțumesc cu recunoștință în numele ei.

Mulțumesc în același timp tuturor organelor administrative și agricole de Stat și comunale care m'au ajutat la pregătirea, organizarea și executarea acestei munci, care va fi întotdeauna și pentru toți dovada înțelepciunii, patriotismului și puterii de muncă a neamului românesc dela conducătorii de sus și până la ultimul sătean.

Mulțumesc în același timp orașenilor și sătenilor fiindcă m'au ascultat să-și pună în ordine curțile lor și să cultive cu legume tot ce se putea cultiva. Rodul acestei munci va înlesni mult traiul fiecăruia și va ajuta economia comună, va ușura sarcinile și grijile mele și va face să crească avuția națională. Este numai un început. El va trebui

cotinuat spre binele fiecăruia dintre voi și al nostru al tuturor.

Munca din jurul casei aduce curățenie, abundență și sănătate în casa voastră.

V'am mai spus-o și altă dată și este bine să o reamintesc.

Murdăria din curte este adusă neconținut în casă.

Cu ea intră și boala și cu boala cheltuelile cu doctorii și medicamente, dar mai presus de toate nu uitați că murdăria din curtea voastră este un pericol pentru viața copiilor voștri și prin boalele la care dă naștere, vă micșorează și puterea voastră de muncă.

ROMĂNI,

Nu uitați că treaba începută și părăsită aduce și mai mare pagubă.

Ascultați de sfaturile care vi se dau prin publicații, prin radio și prin îndrumătorii speciali și administrativi dela sate și dela orașe.

Pliviți, prășiți și îngrijiți continuu și la timp curtea, grădina, ogorul, pomii, via și vitele voastre.

Brațele voastre sunt bogăția voastră. Numai ele vă scot întotdeauna din cele mai grele nevoi.

Numai ele vă asigură bunul vostru trai.

Numai ele vă dau putința să creșteți bine copiii voștri și să vă înstăriți familia voastră.

Numai punându-le fără tânguială și tânguială la muncă, le întăriți și pentru apărarea Țării și pentru a le folosi cu spor la munca voastră.

Pregătiți în același timp, printre treburile, hambarele, grajdurile și adăposturile păsărilor și inventarului vostru pentru iarnă.

Femeile voastre să se îngrijească neconținut de curățenia copiilor și a caselor voastre.

Mâncarea voastră, a copiilor și a vitelor voastre să fie bine pre-

gătită, curată, sănătoasă, regulată, bogată.

Numai cine se hrănește destul este la adăpost de boli și este în putere de a munci.

O vită bine îngrijită, bine adăpostită, bine și la timp hrănită și adăpată, este o bogăție, muncește cât două.

Una rău îngrijită este o pagubă, mănâncă degeaba.

La fel și cu pământul. Cine îl îngrijește este răsplătit, chiar când timpul este potrivit.

Cine face treaba pe jumătate, lucrează în pagubă.

Credincios cuvântului dat și deseori repetat, vreau să vă ajut.

Am hotărât să dau gratuit vite, porci și păsări de rasă aceluia dintre săteni cari își fac, după modelele date Ministerul Agriculturii, grajduri și cotețe bune, cultivă pe locurile lor fânețe artificiale și se prind să le îngrijească după bunele reguli.

Am hotărât să mai dau gratuit câte un plug sătenilor mici și mijlocii proprietari de pământ, cari prin modul cum și-au ales și păstrat sămânța, cum au arat și îngrijit ogorul, vor lua la hectar tot atâta porumb și grâu ca și cel mai mare cultivator din regiune.

ROMĂNI,

Fac toate acestea cu gândul și cu dorința arzătoare de a ridica viața, sănătatea, puterea și avutul nostru și al neamului nostru, care numai astfel va fi la înălțimea chemării lui.

În noua alcătuire de mâine a popoarelor lumii, vom ocupa un loc de cinste, nu numai după mărirea jertfelor noastre pe front, ci și după puterea vredniciei noastre în interior.

ION ANTONESCU

Mareșal al României
și Conducătorul Statului

București, 20 Iunie 1942.

Adevăr și înțelepciune din cărți

1. Igiena e temeliea cea mai adâncă a vieții unui popor.

S. Mehedinți

2. Viața e o taină tristă, a cărei chee o are credința.

Lamennais

3. Culmea oricărei științe ome-nești e recunoașterea universului o însemnare morală.

R. Wagner

4. Atunci când falsitatea se introduce odată în istorie, este foarte greu de a o desrădăcina și chiar de a o pricepe.

N. Densușianu

5. Numai cu ajutorul trecutului ne putem explica ideile și diferitele fenomene din viața unui popor.

N. Densușianu

6. Limba unui popor nu se poate considera numai ca un instrument particular pentru exprimarea gândurilor diferitelor indivizi, ea este o avere națională și statul prin instituțiile ei, iar nu individul prin capriciul ori ignoranța sa, are dreptul să dispună cum trebuie să fie limba scrisă.

N. Densușianu

7. Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile lui. Căci aceasta este toată datoria omului.

Eclesiastul (XII, 13)

8. Mânia e o demență scurtă.

Ch. Rozan

9. Răbdarea e picătura de apă care găurește piatra.

Ch. Rozan

10. Bunătatea nu-i un lux, cum foarte multă lume înclină să creadă. E o datorie și încă una impetrioasă.

Ch. Rozan

11. Muntele e o citadelă. Inspira curaj.

V. Hugo

12. Adevărata elocvență constă în a spune tot ce trebuie și a nu spune decât ceiace trebuie.

La Rochefoucauld

13. Emulația e principul tuturor virtuților morale.

M. de Claville

14. Nu există geniu fără o nuanță de nebunie.

Seneca

15. Mare sau mic, fiecare om e poet, dacă vede Idealul deasupra faptelor sale.

Culegere de
Dr. Od. Apostol

„Rasa reprezintă continuitatea unui tip fizic; reprezintă un grup esențialmente natural, putând să

n'aibe — în mod general neavând — nimic comun cu poporul, naționalitate, limbă, moravuri, care răspund grupărilor pur artificiale, deloc antropologice...

Nu există rasă bretonă, ci popor breton; o rasă franceză, ci popor francez; o rasă aryană, ci limbi aryene; o rasă latină, ci o civilizație latină“.

E. Pittard „Les races et l'histoire. (1924). Prefața H. Berr.

Dr. OD. APOSTOL

Ziariștii italieni vizitează România

D. prof. Mihai A. Antonescu, vice-președintele Consiliului i-a întâmpinat cu următoarele urări:

„Sunt fericit să salut aci pe reprezentanții scrisului zilnic al Italiei Duceului Mussolini, ai Romei veșnice.

Vă rog să înțelegeți România și s'o cunoașteți.

Latinitatea este un lucru vechi. Rasa noastră are titluri dar și servituți.

Una din marile servituți este cunoașterea reciprocă.

Aceasta, azi, când din sânge ne plămădește o Europă nouă, nu este numai o facultate, ci o adevărată obligație.

Noi cunoaștem Italia.

O cunoaștem pentru că ea păstrează acolo, în Roma veșnică, coloana lui Traian, care este propria noastră istorie.

Cunoaștem Italia Duceului, pentru că sensul luptei Mareșalului Antonescu, este sensul luptei noul împotriva bolșevismului; sensul luptei noul pentru care luptă și național-socialismul lui Adolf Hitler.

De aceea noi, noi cunoaștem Italia și o iubim.

Pentru că ea reprezintă trecutul și pentru că într-însa vedem însuși viitorul nostru.

Aș dori ca și Italia, Italia Duceului, să cunoască și să recunoască România.

Sunt convins că va veni ceasul când tot ceea ce poporul român a păstrat de veacuri în sângele suferinței să fie înțeles ca un drept al onoarei lui veșnice.

Sunt convins că va veni ceasul când Ducele și misiunea latină a Italiei Fasciste vor înțelege ce poate să reprezinte România în viitor și în ordinea nouă a Europei.

De aceea salut în Dvs. cu mândrie pe reprezentanții scrisului italian, care împlinesc zilnic această mare misiune a Italiei și a Duceului Mussolini“.

D. Uriberto Guglielmotti, președintele Uniunii Ziariștilor italieni, directorul ziarului „Tribuna“, răspunzând d-lui profesor Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștri, a spus:

„În această vizită, care va rămâne întipărită în mintea noastră, am tre-

cut din senzație în senzație.

Ați spus că românii cunosc Italia.

Și noi suntem pe cale de a învăța de a cunoaște România din manifestările ei cele mai meritorii și mai semnificative.

În aceste zile, am văzut Capitala României, care este în fierberea reînolirii, am văzut unde au ajuns armatele Dvs. victorioase sub comanda mareșalului Dvs. Conducător, în acel oraș al Odesei care este mărturia vie a tuturor sălbăticilor tiraniei bolșevice.

Am văzut țărani răznici la muncă și am constatat în aceștia afinitățile dintre România și noi, nu numai în tradiția antică, dar și în istoria prezentă.

De aceea Armata Italiană și Armata Română, luptând în sectoare vecine cuceresc pentru steagurile lor o glorie nepieritoare.

Imi este plăcut să vă exprim cea mai vie recunoștință pentru atât de frumoasa primire, pe care acest nobil popor de țărani ne-a rezervat-o, acest popor de țărani în care am văzut imaginea țaranului nostru pe care l-am simțit vibrând de același spirit și de aceeași credință.

Putem să vă asigurăm că studiem profund și obiectiv problemele românești și mai ales că ne simțim atrași de Dvs. prin solidaritatea de arme și credințe, care se naște din bătăliile comune împotriva barbariei bolșevice, bătălii comune care vor da țării noastre dreptul de a lua parte la zidirea Europei de mâine“.

Primul gazetar român din Transilvania

Personalitatea oculistului Ion Piuaru

În gazetele ardelenne și bănățene apar tot mai dese articole și informațiuni asupra gazetelor și gazetarilor de odinioară.

Scrisul a fost arma cea mai puternică a popoarelor asuprite și mijlocul cel mai propriu pentru culturalizarea maselor.

Mulțimile oprimate, chiar fără conducători, organizau proteste și răscoale începând cu 1437, când epoca voevodatelor și cneziatei române se încheie. O seamă dintre voievozii români ajunseseră cu renume mondial, cum sunt Corvinii: Iancu, guvernator al Ardealului și Banatului și regent al Ungariei; Matei, cel mai strălucit rege al Ungariei, iar rudenia lor Nicolae Olahus primat al Ungariei. Drama asimilării și integrării în aristocrația străină lăsase poporul fără fruntași.

Până la ivirea marelui arhiepiscop și cugetător politic Inocențiu Micu: adevărat ctitor conștiinței Daciei reînviată!

Horia apare ca un meteor desprins din masele anonime, după tradițiile răscoalelor de secole.

Dar la câțiva ani deținem cel dintâi monument politic al revendicărilor noastre istorice formulate definitiv: „Supplex libellus Valachorum“, la redactarea căruia colaborează Gheorghe Șincai, contemporan cu oculistul Ion Piuaru.

Celebrul medic Ion Piuaru este fiul lui „popa Tunsu“ din Sadul Sibiului și contează ca cel dintâi gazetar ardelen — antecesor al lui Zaharia Carcalchi (dintr-o familie de brașoveni mutați în Oradea), Timoteiu Cipariu și Gh. Barițiu.

Ziarul „Tribuna“ din Brașov rememorează trecutul sbuciumat al doctorului de ochi Ion Piuaru după cercetările profesorilor Ghibu și Lupaș dela Universitatea din Cluj-Sibiu. Reținem aci câteva fragmente din această evocare:

*

Cunoștințele lui Ioan Piuaru, — căruia Ungurii i-au maghiarizat numele în acela de Molnar, — și puterea lui de vindecare, trecuseră granițele Principatului Ardealului. Această re-

putație i-a deschis calea spre catedra Universitară de oculistică din Cluj. Cancelaria Aulică Ungaro-Transilvană, de acord cu guvernul ungar, făcea la 30 Oct. 1790 propunerea ca Piuaru să țină la Academia din Cluj în fiecare an câte un curs de oftalmologie, timp de 3 luni și să fie considerat ca profesor al acelei Academii. Propunerea a fost primită astfel că la 21 Ianuarie 1791 Molnar și-a început cursurile printr-o lecție de deschidere scrisă și rostită în limba latină, care mai târziu a fost tipărită. Această lecție inaugurală, este cea dintâi ținută și publicată de un învățat medic român care a izbutit să pătrundă în învățământul superior al altui neam.

Ca profesor universitar Ioan Piuaru a servit timp de 25 ani, până în 1815, când a închis ochii.

În timp ce depunea munca didactică, el a fost ridicat în 1792 la rangul de nobil cu predicatul de Müllersheim.

Faima acestui medic român a fost atât de mare încât veneau la consultații nu numai toți nobilii și prinții Ardealului, dar mulți și din Austria, din statele germanice, și chiar din țările de jos Belgia și Olanda. Unii susțineau chiar că doctorul acesta de ochi valah ar deține anumite puteri supranaturale, iar alții, mai puțin cunoscători în ale medicinei, că ar avea legături cu spiritele necurate.

Pe lângă activitatea sa de medic Ioan Piuaru a luat parte activă la toate luptele noastre naționale de afirmare a românismului.

Este demn de reținut faptul că cea dintâi încercare de ziaristică românească a făcut-o acest doctor, isvorită fiind din dorința de a pătrunde în masele românești educația și îndrumarea unei economii sănătoase. El urmărea să îndrume spre mai bine traiul poporului său, accentuându-i drumul în toate domeniile vieții. Astfel el a încercat să scoată ziarul săptămânal cu titlul „Foaie română pentru economii“, care i s'a și încuviințat în Septembrie

1789, dar gazeta n'a putut să apară, probabil din cauza lipsei de mijloace pecuniare, întrucât cererea ca expediția gazetei să se facă gratuit i-a fost refuzată.

Aceasta însă nu l-a descurajat pe strădalnicul doctor și profesor. Se susține chiar că gazeta amintită ar fi apărut totuși, cu vre-o doi ani în urmă și Gheorghe Barițiu afirma că un exemplar s'ar fi păstrat până prin 1852 în Biserica românească din Ocna Sibiului.

Să scoată o gazetă românească a mai încercat și mai târziu, după moartea Împăratului Iosif al II-lea, dar i s'au pus piedeci de către oficialitate, fapt ce l-a determinat să plece la Viena, unde s'a întovărășit cu **Bănățeanul Paul Iorgovici**, în nădejdea de a publica împreună un ziar românesc. Se afirmă că ar fi și apărut ziarul acesta, din care au pătruns câteva exemplare până la Episcopul Gerasim Adamovici din Sibiu. Prinzând însă de veste Guvernul Transilvaniei, Guvernatorul Gheorghe Banfi a intervenit la Curtea din Viena cerând interzicerea publicării ziarului pentru că „periculoasele idei de libertate ale Francezilor se propagă cu mare iuteală între valahi și pot pricinui sguđuirea liniștei publice“.

Intervenția lui Banfi a zădărnicit deci în 1794 continuarea muncii începute pe terenul ziaristicii.

Dacă încercarea de a scoate gazete românești nu i-a reușit, Ioan Piuaru a continuat în schimb să muncească totuși pentru răspândirea culturii în masele românești cu ajutorul cărților. Astfel în 1785 a publicat la Viena cartea intitulată, „Economia stupilor acum întâi isvodită și dată la lumină de doctorul Ioan Molnar din marele Prințipat al Ardealului“. În 1788 publică tot în Viena dicționarul, respective gramatica intitulată Deutsch-valachische Sprechlehre, bazată pe împărțirea gramaticii lui Șincai. Cu 10 ani mai târziu publică la Budapesta cartea „Retorică adică învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări, acum întâi isvo-

dită pre limba românească, împodobită și întemeiată cu pildele vechilor filozofi și dascăli românești“.

La 1790 publică tot acolo o „Istorie Universală, adică de obște“.

*

Avem deci în profesorul ocu-

list Ion Piuaru pe întemeietorul presei populare, pe înaintemerătorul în popularizarea științei.

S'a și înrădăcinat această minunată tradiție de presă pentru popor în Transilvania, unde masele gustă cu nesaț până în zilele noastre foile bine făcute

și potrivite gradului lor de cultură.

Ion Piuaru este un model de cărturar prin îndrumările sale pilduitoare: numai prin legături și prin acțiuni în favoarea celor mulți și necăjiți, se promovează progresul unui popor.

Dr. TITU POPA

Noul roman al d-lui Tudor Arghezi („Lina“, Ed. Cartea Românească, lei 240)

De câțiva ani așteptăm creații literare cari să continue maniera splendidului roman de analiză psihologică „Ochii Maicii Domnului“. Multilateralul talent al scriitorului Tudor Arghezi nu admitea o întrerupere. Eseistul, poetul, pamfletarul de neobișnute resurse, ataca genul mai complicat al romanului, unde bogata sa analiză de moravuri și caractere se putea desfășura în voie, era la largul său.

„Lina“ se integrează în această necesitate de a depăna firul complet al frescei noastre sociale. Am așteptat romanul ca pe o senzație — și ne-a satisfăcut.

Tudor Arghezi a stârnit diverse categorii de comentatori: de la detractorii înverșunați la admiratorii devotați. Atâtora nu le-au plăcut nuditățile, desvelirile fără cruțare ale caricaturilor. A fost înfierat ca pornograf, deci făcând o literatură care n'ar putea circula în mâinile pudicilor.

Este adevărat că Arghezi n'a cruțat sensibilitățile și a mers departe de tot în demascarea instinctelor și slăbiciunilor, biciuind secăturile și putreziciunile societății. E de un realism crud. Dar detractorii săi n'au colectat decât un anume vocabular și n'au urmărit decât tendința și discaficarea. Ei n'au văzut și preocupări de artă. Educația lor s'a circumscriș la limitele unei anume morale.

Dar însuși romanul „Ochii Maicii Domnului“ a putut fi pentru colecționarii vorbelor u-

râte o desiluzie. Paginile de patetism religios sau de pledoarie castă în predarea învățământului îi desmint pe detractori.

E și multă efuziune sufletească în Tudor Arghezi. În personalitatea sa puternică găsești note de cea mai adâncă moralitate. Eseurile sale din „Ce-ai cu mine vântule“ ating culmi de rară austeritate.

Noul roman are definițiuni, reliefuri și teze extrem de diverse, cari sunt oglinda unei observațiuni pătrunzătoare de fiecare clipă. Predomină reabilitarea sănătății morale a inovărilor cărora le repugnă minciuna, formalismul, biocrația seacă, autoritatea celor cocoțați în funcțiuni înalte fără merit. Un aer de primenire străbate romanul. Cititorul urmărește personagiile cu respirația oprită și se încălzește la satisfacțiunea dată firilor robuste prin cinstea și puterea lor de sinteză naturală. Lina și Trestie sunt luați din mediul cel mai de jos, dar prin inadaptarea lor la obișnuitele năravuri, prin forța stăpânirii de sine, prin energiile consacrate muncii celei mai ingrate pe lângă păstrarea independenței față de oameni, ei străbat și izbutesc să se ridice sus de tot.

O teză de cel mai curat puritanism moral este susținută cu mijloacele excepțional de fecunde ale marelui maestru.

Arghezi este unul dintre publiciștii cei mai culti și mai dotați. Limba sa deține infinită finețe și varietate în nuanțe: cu-

vânt potrivit la loc potrivit. Un stil în care nu știi ce să admiri: bogăția expresiei, subtilitatea analizei sau multilateralitatea cunoștinței exacte.

În romanul „Lina“ cadrul este ocazionat de o fabrică de zahăr, a cărei descriere tehnică este extrem de minuțioasă: un vocabular ingineresc special. Romanul pare a fi fost precedat de un adevărat studiu al pieselor de instalație în toate compartimentele. Autorul e minuțios în stăruința înfățișării mașinismului. Iar lângă laboratoare prezintă oamenii cari îndeplinesc felurile funcțiuni.

Personagiile romanului „Lina“ sunt luate sub analiză microscopică: resorturile intime ale vieții lor sunt explicate cu o răbdare de psiholog.

Fabrica e un microcosmos care atrage o lume curioasă din toate unghiurile pământului. Tot felul de tipi, dela d-rul Azner directorul evreu până la Oreste și Filip grăjdarul, Cosoiu, Fink, Riffler, Gérard, Pisko, Mislin, Grabinski sunt prototipuri ale unor medii sociale distincte, dar cari încap totuși în unitatea mecanismului de lucru al fabricii.

Compartimentele de muncă sunt caracterizate cu o putere pe care numai intuiția și resursele artistice deosebite ale romancierului sunt în stare s'o facă.

Dacă artă însemnează capacitatea de a desprinde notele colective de stări sufletești, apoi Tudor Arghezi face parte dintre marii noștri literați și artiști.

Horia Trandafir

Noțiunea de medicină socială

Medicina modernă nu poate să se desvolte în așa grad ca să fie cât mai de folos umanității, dacă nu ține socoteală continuă de influențele multiple, unele complexe, sociale, asupra sănătății oamenilor.

Medicina trebuie să dea posibilitatea ca viața individuală să fie regulată, iar viața socială ordonată. În acest mod medicina modernă devine **medicină socială**.

Diagnosticul medical trebuie făcut prin diagnostic social, iar tratamentul medical trebuie completat prin cel social.

Știința și arta medicală a devenit socială întâiu prin contactul ei apropiat cu industriile diferitelor țări.

Medicina muncii este din punct de vedere istoric prima ramură a medicinei sociale.

Medicina socială s'ar putea defini **sociologie medicală, biologie socială, biosociologie, antroposociologie**.

Se pare că termenul de **Medical Sociology** a fost prima oară întrebuințat de Dr. **Leartus Connor** acum 4 decenii, în 1902, în St. U-nite ale Americii.

În **medicina socială** fiecare disciplină medicală are aspectul său social. Vom avea deci : o neurologie socială, o psihiatrie socială, etc., etc.

Medicina socială trebuie să cuprindă următoarele capitole :

I. Antropologia socială :
anatomia socială.
fiziologia socială.
psihiologia socială.

II. Patologia socială.

III. Etiologia socială.

IV. Igiiena socială.

Medicina socială ca să se des-

volte din punct de vedere științific și social trebuie să-și culeagă materialul informativ, documentar, din mediul exterior.

Izvoarele ei s'ar putea astfel categorisi :

A) **Statistica științifică** întocmită și interpretată.

B) **Rapoartele** publicate de ins-

tituțiile publice și private.

C) **Anchetele** prin chestionare, depoziții, etc.

D) **Studiile** : monografiile familiare, biografiile familiare, geografie medicală, etc.

și E) **Observațiunile** cazurilor individuale.

Dr. ODISEU APOSTOL

De ce lipsește hârtia ?

Dr. Reinhold Krueger, referent de presă al grupului de industrii pentru mașini de tipărit, stabilește următoarele cauze reale ale reducerii stocului de hârtie.

Ca și înainte, cea mai importantă materie primă pentru fabricarea hârtiei este lemnul. Ce imense cantități de lemne sunt folosite, reiese din calculul făcut de un ziar : pentru un singur an, o revistă cu un tiraj de 100.000 exemplare jertfește o pădure de 2 hectare cu cca. 6000 copaci înalți de 15 metri. Pe an este nevoie de 570.000 kgr. hârtie, pentru transportul căreia se folosesc 57 vagoane de marfă cuprinzând 8.700.000 coli. Această hârtie ar putea acoperi o suprafață de 5.684.580 metri pătrați. Acest singur exemplar ar fi suficient pentru a face pe cetitorii ziarelor și revistelor să aibă înțelegere față de reducerea formatului acestora. Fenomenul se produce pe plan internațional. Nu numai ziarele europene, ci și cele americane și engleze au fost nevoite să-și restrângă formatul. Lordul Camrose, proprietarul ziarului englez „Daily Telegraph”, a declarat de curând în ziarul său că astăzi presa engleză dispune de hârtie cu o cincine mai puțin decât înainte.

Pe lângă că nevoia de lemn este imensă numai pentru hârtie, lemnul are după cum se știe, multe alte întrebuințări.

În afară de cele vechi, războiul a adus noul sectoare de consum al lemnului : industria mătasei și lănei artificiale, care întrebuințează lemn. Treptat s'a văzut că materialul

pentru hârtie este necesar și pentru fabricarea pulberii și explosibilelor, indispensabil pentru împachetarea munițiilor și de mare însemnătate pentru ambalarea multor alimente. În afară de aceasta : în unele țări europene se face un mare consum de hârtie de camuflaj. Guvernele și autoritățile folosesc multă hârtie pentru hărți, imprimate etc. Hârtia de scrisori este astăzi întrebuințată de două ori mai mult decât înainte de războiu, din cauză că soldații de pe front — milioane — despărțiți de familiile lor, au acest singur mijloc de a ține contactul mai amplu cu cei de acasă.

În timp ce pe o parte nevoia și consumul de hârtie au crescut în proporții uriașe, pe de altă parte din cauza războiului fabricarea acestui prețios material nu mai dispune de tot atât de multe fabrici, materii lectric și mijloace de transport. În aceste două direcții trebuie căutate cauzele reale ale imputinării hârtiei în cele mai multe țări europene. Acest fenomen se prezintă deci în prima linie ca o chestiune de repartizare și organizație din punct de vedere al economiei de războiu. Întrucât economia de războiu adresează cereri excepționale hârtiei, consumul civil trebuie să suporte anumite restrângeri. Dacă acești factori privesc îndeosebi economia internă a hârtiei țărilor în război sau atinse de efectele lui, turburările și întreruperea comerțului extern lovesc îndeosebi acele țări care sunt nevoite să importe hârtia din străinătate.

JERTFELE ROMANIEI

Profesorul Gino Lupi, s'ncerul și activul prieten al țării noastre scrie în „Illustrazione italiana“ despre însemnătatea contribuției economiei române la realizarea planurilor de război ale Axei și aliaților săi astfel:

Prinsă în vârtoarea războiului, în plin proces de transformare structurală, economia românească a făcut toate eforturile posibile în producție și în organizare pentru a se adapta la necesitățile economiei de război. Contribuția sa în oameni și materiale pentru războiul împotriva Sovietelor a provocat goluri de care s'ar fi resimțit și o țară mai bine utilată din punct de vedere economic și cu o disponibilitate mai mare de muncitori specializați. Totuși, în vederea mobilizării oricărei energii necesare unei comune și perfecte solidarități față de pericolul care era în același timp național și european, în vederea multiplicării eforturilor, producția românească s'a menținut la un nivel aproape constant, contribuind astfel în largă măsură la victoria comună pe câmpurile de bătălie și furnizând în același timp Europei — sacrificându-se pentru a limita consumul său—

o serie de produse esențiale. Este destul să amintim dezinteresarea pe care a dovedit-o România cu prilejul furniturii cu produse petrolifere, căci nu a ținut seama de riscul unei pre-mature sărăcii a celui mai important izvor de bogăție națională.

Trebue să amintim și de efortul în-făptuit de căile ferate ale Statului ca și de perfecta funcționare de care au dat dovadă în transporturile de materiale, de armament și de trupe îndreptate spre câmpurile de bătălie, ca și în transporturile de mărfuri ce luau drumul spre țările amice. Ele au avut loc fără întârzieri și fără incidente, cu toate că atât în ceea ce privește personalul, cât și materialul transportat și rețelele de căi ferate, a fost nevoie să se înfrunte foarte mari dificultăți.

Continuând, autorul scrie: „Cucerirea Odessei, cel mai mare port la Marea Neagră, deuseu al Transnistriei, al acestui pământ fecundat de agricultorii români care au menținut vreme de secole continuitatea de sânge a vechilor legionari ai Romei — este foarte însemnată. România, devenită o puternică națiune maritimă

în Orient, va întări legăturile cu Italia, dominante în Mediterană, și din colțorarea celor două nații latine se va naște un mare prilej de rodnicie nouă“.

După ce autorul face un cald elogiu eroismului trupelor române, arată cum contribuția de sânge a fost însoțită de una de ordin material, scriind următoarele: „Astfel, petrolul românesc nu are anul acesta numai o valoare de activitate economică sau de progres industrial ci reprezintă o foarte însemnată contribuție la realizarea planurilor de război ale Axei și aliaților. El este sângele mașinilor și motoarelor, pe pământ, pe mare și în aer, și, spre deosebire de alte țări europene, sărace în astfel de sânge, România poate să dea cu dărnicie generoasă acest sânge după cum a fost cu cel al fiilor săi. Tot ceea ce reprezintă baza necesară pentru perfecta înfăptuire a oricărei activități ofensive și defensive, fabrici, ateliere, tancuri, aeroplane, nave de orice fel, a fost verificat de acest sânge negru, extras din adâncul pământului românesc, de brațe românești.“

Un pedagog puțin cunoscut: TOMA COCIȘIU

D. T. Cocișiu publică lucrarea **Metodul activ și creator în educație** în care a adunat toate preceptele pedagogilor clasici și ne-a expus activitatea proprie a elevilor școlii sale, care constă în fixarea unui program de învățat în cadrul Centrelor de interes — a Unităților de viață, cum le numește D. Cocișiu, apoi alegerea subiectului de tratat, observarea lui în natură sau după materiale, exprimarea în scris a acestui rod al observării și o dezvoltare a acestor cunoștințe pe care unul din elevi o face sub forma unei lecțiuni sau „Conferințe“ în fața colegilor lui, după care urmează o discuție la care iau parte toți elevii, arbitrați de învățător, asupra suficienței și justității subiectului tratat și care se încheie cu munca personală a fiecărui elev în jurul subiectului tratat.

O lucrare de ample proporții a d-lui T. Cocișiu apărută în 1937 este **Educația nouă în școala activă** în care și fixează definitiv metoda sa de predare din care exclude programa analitică oficială, adoptând o programă proprie, imaginată de d-sa, aceia a **Trebuințelor vieții** pe care le rezumă la: hrană, lumină, apărare, muncă și podoabe — din domeniile: natură (animale, plante, minerale) și societate (familie, sat, oraș). Cât privește trebuințele vieții sufletești, acestea sunt

adoptate din mediul natural: Dumnezeu (crența, poruncile, jertfa și rugăciunea), iar din mediul social: aproapele (adevărul, dreptatea, mila și bunătatea).

Ca o incununare a activității sale pe tărâmul școlii active, în anul 1941 d. T. Cocișiu ne-a dăruit o a treia lucrare „**Școala viitorului, contribuții practice**“, care este o operă a cărei proporții pot fi judecate nu în timpurile sbuciumate de azi. În ea întâlnim pagini nenumărate de experiențe pedagogice, dar și pagini duioase, de adevărată literatură infantilă.

„Ieri am plecat la câmp. Pe câmp am văzut niște floricele de podbeal. Am săpat la rădăcinile lor și am văzut că se întind pe sub pământ ca rămele. Am găsit și muguri de plopi. Aceștia sunt copii plopului. Am tăiat muguri în două și am văzut că sunt îmbrăcați în șapte cojoace. Când am desfăcut cojoacele, ne-a rămas pe mâini niște clei galben, care mirosea frumos. Și cleiul și cojoacele țin căldură mugurelui. Tocmai când vorbeam noi despre muguri, au început să cânte broaștele. Au simțit că vine vara, și au ieșit din culcușul lor de iarnă“... (pag. 35).

Cum e și firesc d. T. Cocișiu a găsit în acțiunea sa numeroase aprobări și reprobari dintre care unele sunt de natură a măguli firile cele mai pre-

tențioase. „De multe ori doream să văd școala de experiență, inițiată și condusă de d. Toma Cocișiu. Astăzi am avut posibilitatea să văd această încercare interesantă, realizată de un om cu convingere și curaj, pe care-l cunosc de aproape 30 de ani ca pe un educator entuziast. Cine crede așa de mult într-o cauză, oricare ar fi ea, reușește. D. Cocișiu a reușit, desigur să trezească în elevi un mare interes pentru învățatură, pentru viață, care va rămâne. Eu îl felicit pentru opera sa“ (Onisifor Ghibu).

Un ecou peste hotare a fost trezit pentru această școală de comunicarea făcută de d. Cocișiu congresului de educație dela Paris, din 1936, cu subiectul „La Méthode active et créatrice à l'école expérimentale de Blaj“, comunicare care s'a bucurat de o atențiune deosebită a pedagogului Adolphe Ferrière — care a vizitat și țara noastră — într-o cronică a revistei „Pour l'Ere nouvelle“.

STAVILARE

Prefață la un roman de actualitate al d-lui D. V. Barnoschi

Războiul Europei împotriva Rusiei începuse de câteva săptămâni. Conu Mihai Talmaz, mare proprietar în bălțile dunărene, își căuta de trebile moșiei, așa cum se mai putea după plecarea celor tineri ai casei domniei sale, ai curții și ai satului. Totuși era mulțumit.

Mai întâi că țara avea, în sfârșit, poziție, nu numai cins-teșă, fiindu-i acum cu totul limpede, ci și firească, cea singură firească, adică în contra dușmanului cel veșnic. Iar asta era, la domnia sa, mai mult decât un gând politic de bun Român, o șoaptă a sângelui. După cum îl arată și numele, se trăgea dintr'o familie de pe Nistru. Talmaz mai este și astăzi un târgușor udat de acest fluviu; dar pe vremuri a fost un fel de capitală a fostelor moșii ale strămoșilor săi, ce se întindeau și pe celalt mal, până în Limanul Cuciur-Han, pustietăți hărăzite întâiului boier Talmaz de Duca Vodă, apoi rășluite de stăpânirea rusească, în folosul Tătarilor Cuciurești.

Mai era mulțumit conu Mihai, că avea doi feciori pe front, despre care inima îi spunea că au să i se întoarcă decorați pentru vrednicia lor.

Și era tihnit în parcul său cu pomi bătrâni, cu pajiști verzi, cu grădini și cu livezi bogate ce, loc de vreo patruzeci de pogoane, dădeau roată casei sale dragi. Clădire tupilată, fără etaj, dar încăpătoare și de ziduri puternice, luminoasă și cu cerdacuri largi spre cele patru zări. La două din colțuri mai avea și câte o belvedere, așa că lipsa ei de înălțime n'o împiedica deloc să fie o așezare cu adevărat boierească, străveche la vedere și modernă la folosință, căci avea tot confortul și tot luxul pe care îl poate da electricitatea, fiind înzestrată cu o puternică uzină hidraulică.

Mihai Talmaz era la vârsta aceea, spre sfârșitul maturității, când unui bărbat ajung la o rară plinătate, apogeul de propășire al ființei lor bogate, încât inspiră respect și admirație; iar pe femeile înzestrate pentru iubirea cea dumnezeiască ori cea vijelioasă, le cuceresc chiar și

fără să voiască. Cum însă acestea nu sunt multe pe lume, iar dânsul, rămas văduv după abia câțiva ani de căsnicie, făcuse multe încercări de dragoste, dar toate mai mult neizbutite, încheiase capitolul iluziei de fericire prin femei și înțelegea să-și trăiască restul vieții, ca un filosof virgilian.

Răsturnat într'un fotoliu, cu ochii la feeria apusului, cu o mână peste marginea terasei, mângâind iarba, iar în cealaltă încălzind un păhărel de vin pe care-l mai luase cu dânsul, când s'a sculat dela masă, zâmbea fericit, că n'are radio, nici ziare, și că este la vreo treizeci de km. de cea mai apropiată gară, ce și ea nu era decât a unei linii neînsemnate. Ii plăcea să creadă că, în chipul acesta, își dă mai bine seama de situație, decât dacă ar fi influențat de informațiile oficiale, ori de cele născocite de agitații a-tot-știutori... Războiul nu putea să meargă decât bine; iar atât îi ajungea deocamdată.

De două zile însă, auzea buibuituri de tun și de bombe de avion; dar își spunea liniștit că se cuvine să fie eroi chiar și printre Muscali, că este firesc să aibă și ei mici succese și că este cât se poate de bine așa, ca victoria armatei române să fie și mai glorioasă, datorită unei rezistențe onorabile din partea dușmanului... Râdea însă de îngrijorarea cămărășitei, că ar putea să se trezească acolo în singurătatea lor cu „șutișiți“, că-roră, dintr'un fel de răzbunare, ea nu voia să le spuie decât în felul acesta, ce i se părea disprețuitor, deși ar fi putut să pronunțe corect și vorba întregă parașutist.

Amurgind mai bine, conu Mihai își trase fotoliul de-a-dreptul în iarbă, ca răsturnându-și capul peste marginea lui, să pândească cum se ițesc și se ascund stelele, ca fetele pe după perdele, până se hotărăsc să iasă de-a-binelea printre vâlurile nopții, să le vadă luceferii...

Presimțirea cămărășitei se dovedea însă mai bună decât judecata lui, chiar din clipa înfruntării lor...

Văzduhul fremătă nedeslu-

șit, apoi repede sgomotul se precizează...

Se aude un aeroplan, dar Talmaz nu-l vede. Abia îl bănuiește, drept deasupra, sus de tot, apoi tot mai aproape. Trebuie să fie rusec, că baze ca un bondar, întocmai după poreclă. Știa că Iezurenii săi nu-s pe nicio linie aviatică și că din orice parte ar căta, fie dușmanii fie apărarea, spre orice orăș sau obiectiv militar, tot n'ar avea cum să ajungă peste regiunea aceea, chiar și de s'ar rătăci puțin... Cuvântul acesta însă, îl făcu să zâmbească. Rușii ișteia le fac toate în mare, chiar când se rătăcesc!... Cum au făcut-o și cu resmerița lor... Să întoarcă pe dos lumea și toată firea omului... și mai multe nu!... Zăna-tici rău...

Deodată văzu limpede un avion scurt și gros, într'adevăr ca un bondar, iar sub el un parașutist ce se legăna grațios, parcă dansa gavota, într'un salon ceresc, pe parchet de amestist, „printre făclii o mie“... Așchierile îl mâneau mai mult spre vârful unui buchet de fași înalți, botezat de copiii Talmazeni, din vremuri vechi, cetățuia ereților... „Sărmane erete muscălesc, numai de te-ai opri acolo!... Cum te-aș lua de bine cu carabina de dropii!“ Intră iute în casă, dar ieși numai cu un mic pistol automat și mormonind ciudos: „Rus, Muscal, dracu să-l ia. Este însă tot om... și de o seamă poate cu băieții mei. O fi având și el un tată care acuma, ajuns prin somn de gândul meu asasin, l-o fi văzând mort... Brrr! Cum săucid un soldat, fără apărare, ca și legat într'un copac!... Războiu... mda! Sunt dator... mda!... Dealtfel ar putea să fie mai mulți dinainte prin pădure... Aș putea să cad eu în mâinile lor.. Am șapte gloanțe... cel de pe urmă pentru mine“...

Odată cu fulgerarea acestor gânduri văzu că în turnurile cetățuiei nu părea să fie agățat „șutistul“... Iată iarăși avionul... S'o fi urcat înapoi! Rușii nu-s ca toți oamenii. Poate merg cu parașuta și'n sus și'n jos!.. Iată-l... Aista-i altul!... se'n-groasă gluma!...

Văzuse un al doilea parașutist, dar mult mai departe, dincolo de vârful fagilor; iar un avion făcea roate nebunești împrejurul lui, chiar ca un bondar... „Băzălău, zăpăcit și nătărău... Nu, zău, Rușii sunt nebuni... Se joacă de-a-baba-oarba... Na! Acu și de-a-focul!... Ce luminație!... Numai de-ar fi căzut în Balta Popii... ca să aibă de toate: apă de stâns, groapă adâncă, popă de prohod... Părintele Ghiță care s'a înecat acolo, vrând să scape un copil, era atât de sfânt, încât mijlocirea lui pe lângă Dumnezeu ar avea trecere chiar și pentru niște Muscali nebuni.

Talmaz se bucura că locurile sale sunt mormânt pentru dușmanii neamului. Se întoarse cu gândul la cel pe care-l zărise întâi, singur și fără joacă de-a-prinselea cu avionul și care aterisase probabil între fagi. Nu știa ce să creadă. Poate Rusul își caută tovarășii, ori umblă să se predea de dorul unei mânăci mai bune decât în raul lui Stalin, sau o fi zăcând, undeva, rănit, poate chiar agățat în vreun copac. Boierul se așeză în fotoliu, cu pistolul în pumn pe genunchiu, să asculte și să aștepte. Zâmbea amintindu-și de coana dascălița, cămărășița, care de-o fi văzut „șutiști” și „bondarii”, are să stea toată noaptea cu ochii în Biblie, unde găsisse dumneaiei și alt nume pentru șutiști: „viespii bondărești”. Fucă de preot și văduvă de dascăl, ceaslov de seamă, se deprinsese din tinerețe cu cetitul cărților sfinte. Acuma, când un flăcău din sat, venit în concediu, aduse de pe front porecla avionului rusesc și s'auzise că „bondarii” lasă parașutiști ce o trăvesc fântânile, mintea dumisale isteată legă ideea de otrăvă cu aceea de viespe și sări tocmai la versetul douăzeci al capitolului șapte, din Deuteronom: „Domnul, Dumnezeul tău, va trimite chiar viespi bondărești împotriva lor, până la deplina nimicire a celor ce vor scăpa și se vor ascunde de tine (de tine, poporul ales)”... Și coana dascălița se cruci cam speriată, descoperind că avioanele rusești cu șutiștii lor, otrăvitori de fântâne, au fost inventate de Moise, pentru armatele evreești!... Viespiile bondărești, care să nimicească pe cei ce au scăpat ascunzându-se, n'ar putea să fie

decât șutiști înarmați cu sulite înveninate, ca viespiile cu acul lor, aduși prin văzduh de bondari... La urma urmei, pentru logica dascăliței și fiind în joc interesele poporului protejat de Iehova, mica insectă de pe vremea lui Moise a putut să se dedubleze, și într'atâtea mii de ani, una din jumătăți să ajungă namilă de oțel, iar cealaltă un șutist veninos. De ce nu? Toate sunt cu puțință pentru poporul ales! Înțelepciunea coanei dascăliței avu mult succes, în Iezurenii-de-Sus și cei de Jos, ba chiar și în alte sate mai depărtate... Dumneaiei avea prestigiu și o limbă iute, așa încât cumetrele, apoi și bărbații după ele căci așa se cuvine, și-au făcut despre avioane și despre parașutiști idei ca din basme și care începură să fie depănate pe la șezători.

Dar un lucru interesant și amuzant, bondarul rusesc nu este numai o născocire de doinaș, meșter la poreclit, ci o realitate ieșită din știință inginerescă, plămădită cu bigotism evreesc. Constructorii de aeroplane, după exemplul dat de Icar, apoi de Michel-Angelo, s'au străduit mereu să copieze anume păsări. Pe la începutul aviației moderne, de pildă, s'a vorbit un timp de aeroplanul-libelulă. Inginerul care a realizat tipul de avion al războiului stalinist, era un Evreu, nu numai învățat și capabil, dar în același timp îngemănare frecventă în neamul lui Israel) și unul din acei talmudiști a căror vieată întregă, și sub toate formele ei, și-o împănăază cu „Legă”. Terorizați de Pentateuc, trăiesc obsedați de el, fanatic orbiți în slujba lui. Ideea, de talmudică întorto-

chietură, de a construi un avion care să sugereze o prea sfântă făgăduială biblică, este ceva foarte în nota misticismului și a subtilităților evreești...

Liniștea era desăvârșită, atât de copleșitoare, încât băzăitul unui țânțar sau pasul unui arici prin iarba, răsuna de parcă hăulea toată nemărginirea. Lungi minute nu mai auzi nimic; apoi fu incredințat că umblă cineva prin parc, poate chiar prin grădină, aproape. Să fie mai mulți, ori numai unul singur, ce nu se prea ferește?... Dacă Haiduc ar fi cu dânsul, ar fi repede lămurit despre numărul musafirilor, după lătratul său, mai expresiv și mai nuanțat decât lehăitul multor politicieni... I-ar mai fi și de mare folos, la o eventuală încăierare. Zâmbi pe socoteala ciudățeniei sale de a nu putea suferi lătrătura câinilor.

Oriunde, dar mai ales la țară, noaptea se dă libertatea acestor buni prieteni ai gospodărilor noastre când, ce-i drept, ei cam abuzează lătrând mai mult decât ni se pare nouă că ar trebui; adică își îngăduie să se amuze, și încă într'un chip care pe noi ne supără... Ce îndrăzneală! S'ar conveni totuși, să ne gândim cât de mult nu le este nici lor pe plac muzica noastră și că au și ei îndreptățire să petreacă puțin, măcar noaptea. La moșia lui Mihai Talmaz, în fiecare seară câinii, chiar și cei dragi de vânatoare, chiar și prea iubitul ciobănesc, Haiduc, erau duși în ogrăzile administrației, unde își aveau sălașul; dar nici acolo nu se bucurau de toată libertatea, decât cei dresați ca să latre numai când ar fi necesar, după aprecierea oamenilor, nu a lor, deși ei sunt cei mai interesați în cauză și, orice s'ar zice, mult mai competenți. Ceilalți erau închiși în mici ocoale, în preajma culcușului sau al serviciului lor. Haiduc era dintre aceștia, cu toate că inteligența lui, aproape omească, dăduse dovezi neîndoielnice că prinsese ușor și exact dresașul în ce privește rostul lătratului, după capul stăpânilor. Era însă un spirit independent. Uneori, din chiar senin, mârâia pe diferite tonuri, ca și cum ar rat contra nimărui. Talmaz era convins că Haiduc, mârâind, își formula protestul împotriva tiraniei, apoi trecea la faptă revoluționară, lătrând degeaba. Din

nenorocire pentru liniștea boierului, Haiduc era și un propagandist cu prestigiu. Uneori, când lătra el ca manifestatie, câte unul, doi sau și mai mulți se luau după dânsul. In aceste cazuri, argații interveneau cu biciul; dar pe Haiduc nu-l atingeau. Adevărații șefi se impun chiar și adversarilor; de pildă, Gandhi, pe care îl respectă chiar și cea mai nemiloasă poliție din lume.

După ce câteva minute nu se mai auzi nimic, sgomotul de pași fu categoric; apoi iarăși liniște absolută. Talmaz avea impresia neplăcută de a fi văzut, pândit, dar el nu zărea nimic... Se gândi la adoptarea soluției celei mai simple și mai cuminte. Să se închidă în casă, unde greu s'ar fi putut intra fără puțină artilerie... Dar să se dosească de vreun tineret ce poate tremură de foame!... Să-i fie teamă de un muscal!... Și totuși, Rusul acesta nu poate să fie suflet de rând... Parașutistul nu-i puțin lucru!...

Soldatul obișnuit, încadrat de camarazi, beneficiază de așa îndemnuri și sugestii, încât greu să mai fie laș. Pentru a coborî însă în mijlocul dușmanilor, singur, sau ca și singur în grupă de rășleți, fără să ai în spate rezerva de frați, brancardieri prietenoși, infirmiere duioase, chirurghi binevoitori, adică întreaga sollicitudine a patriei, ci să ai de jur împrejur numai moartea și nimic de ce să-ți agăți iluziile, îți trebuie mult mai mare tărie. De aceea, parașutiștii sunt mai ales voluntari, adică oameni ce au dârzenia de a-și trăi visurile de eroism... O, nu, pe unul de aceștia, fie el chiar din neamul acelor prinți rusotătărăști, ce mai bine de două veacuri au tot ros din moștile Tălmăzeștilor, până ce i-au scos de tot din Moldova lor scumpă, n'ar putea să-l ucidă, decât în legitimă apărare personală, nu numai legală... N'o fi destul de riguros militărește, dar foarte corect boierește; iar patria are, sireaca, nevoie, ba încă multă, și de purtări boierești... Boieria ar trebui să fie un ideal de propășire, căci măcar înțelesul cuvântului nu s'a pierdut încă. Ea înseamnă constrângeri, acolo unde legea nu prevede și virtuți mai severe decât ale moralei de conviețuire.

Deodată, de după colțul casei,

venind spre el, cu pași lungi și elastici... o siluetă de aviator!... Intr'o clipă, Talmaz fu în fața lui cu pistolul întins. Tânărul ridică mâinile, înclină puțin capul spre un umăr și cu voce ostentivă spuse că se predă, în mai multe limbi. Talmaz mai făcu un pas spre străin, ca să-l vadă mai bine.

Se priviră drept în ochi. Fu o clipă din acelea rare, foarte rare, când doi oameni își străpung carapacea de grozavă izolare în care a voit Dumnezeuu

ca fiecare să fim încătușați. Prin fulgerarea ochilor s'a întâmplat minunea pătrunderii spirituale, și ei au știut că nu au a se teme unul de altul, și au înțeles ce au de făcut, fără voia lor, dar și fără greș. Talmaz lăsă arma în jos, iar celălalt mâinile, uitând, unul că are un revolver la brâu și că ar trebui să-l dea, iar celălalt că ar trebui să-i l ceară, cu toate că în momentul când l-a înfruntat dăduse atenția cuvenită armei lui.

Populația românească a Brașovului

Centrele principale ale celor „opt districte valahice” bănățene, în cap cu Caransebeșul și Lugojul au fost dela originea lor românești. Hațegul și Deva, localitățile de căpetenie ale românescului ținut al Hunedoarei, au fost întodeauna locuite în mare parte de Români; cea din urmă a început a se maghiariza numai în veacul al 17-lea, după trecerea la confesiunea calvină a Românilor. Abrudul, centrul țării Topilor și Moților era la începutul veacului al 18-lea un oraș românesc. Făgărașul a fost deasemenea, la origina lui, o cetate și un oraș românesc.

Cea mai însemnată obște orășenească românească s'a dezvoltat însă în jurul marelui centru comercial al Brașovului, care luase mai ales în veacul al XIV-lea un mare avânt economic. Cunoscuta bulă a Papei Bonifaciu IX, dela 15 Decembrie 1399 ne vorbește nu numai de „multimea” (multitudo) Valahilor, locuitori în acest oraș (in opido) ci și de existența unei biserici (ecclesia) a lor. Socotelile orașului dela sfârșitul veacului al 15-lea ne dovedesc că transitul său de mărfuri se făcea prin mijlocirea aproape exclusivă a cărăușilor și neguțătorilor români, între care găsim și negustori mari (mercatores grandi) ca „Aldea de Râșnov”, „Fodor Scheianul”, „Neacșul de Câmpulung”, etc.

Încă pe timpul lui Constantin Brâncoveanu, Românii încercau să dobândească dela stăpânirea austriacă independența lor municipală, desemnând chiar și persoanele care trebuiau să în-

deplinească funcțiile administrative orășenești. Sașii s'au oprit însă acestor năzuințe de frica — precum ne spune cronicarul Tartler — ca „să nu fie minaiți complet de Români”.

Statisticile de atunci arată existența la Brașov a peste una mie de case românești, iar impozitele plătite orașului de Români se ridicau la suma considerabilă de 20.000 fiorini anual.

În prima jumătate a veacului trecut, comerțul românesc al Brașovului ajunge în faza culminantă a dezvoltării sale. După memoriul prezentat la 1850 de către „Gremiul comercial levantin românesc din Brașov” guvernului din Viena, Românii cu cele 136 case comerciale ale lor erau „purtătorii principali (Haupttraeger) ai comerțului Transilvaniei cu străinătatea”. Din cantitatea de 14.346.199 funți a exportului de mărfuri al Brașovului dintre anii 1838—1843 nu mai puțin de 13 milioane 504.000 funți reveneau asupra negustorilor români iar din 21.744.133 funți exportați, 19.278.353 reveneau asupra lor.

Românii ajunseseră a forma la mijlocul veacului trecut chiar majoritatea relativă a locuitorilor Brașovului, căci după statistica oficială austriacă dela 1851, ei numărau 8747 suflete față de 8233 Sași și numai 3022 Unguri (în cea mai mare parte servitori), 700 germani austriaci și 1210 alte naționalități. Evrei nu erau atunci la Brașov decât 67.

A. A. MURĂȘANU

(„Gazeta Transilvaniei”)

O carte puțin cunoscută: Apostolul din 1784, Râmnic

Regretatul Ion Bianu, fost bibliotecar și mai apoi președinte al Academiei Române, a avut ideea fericită de a ne lăsa acea monumentală operă de muncă și migală, care este „Bibliografia românească veche”. Toate străduințele și apelurile sale către preoți, învățători și intelectualitatea noastră, în genere, într-o epocă în care sentimentul și interesul pentru tot ceea ce purta pecetea trecutului, abia începeau să se desvolte, n’au putut scăpa opera aceasta de unele lacune.

Multe cărți lipsesc din acest repertoriu al vechilor noastre tipărituri, sau sunt numai menționate fără a fi descrise.

O carte necunoscută „Bibliografiei rom. vechi”, este și „Apostolul” tipărit la Râmnic în anul 1784. Ne-a reținut atenția această tipăritură mai ales prin unele interesante curiozități pe care le prezintă „Apostolul” s’a tipărit „acuma a treia oară”, din grecește, în zilele „pre Luminatului oblăduitoriu a toată Țara Rumânească,

†
† NICLAE IOANN MAVROGHEN VOIUVOD
MAVROCORDAT
CU BLAGOSLOVENIA ȘI CU TOATĂ CIELTUIALA
PREA O SFINȚITULUI MITROPOLIT AL
UGROVLAHIEI
CHIR FILARET
IN SCAUNUL RÂMNI : LA ANUL
1784”.

Spuneam că această carte prezintă unele curiozități interesante.

Intr’adevăr, dacă cercetăm istoria, aflăm că la anul 1784 domnia în Muntenia Mihai Const. Șuțu, nu Mavrogheni, a cărui domnie începe la 1786 și se termină în 1790.

Ipoteza că tipărirea va fi început în 1784 și se va fi terminat sub domnia lui Nicolae Mavrogheni, nu e plauzibilă ținând seama de faptul că o carte de proporțiile „Bibliei lui Șerban”, a fost tipărită numai în decurs de un an.

O altă curiozitate a acestei cărți o constituie însăși titulatura domnitorului care a patronat tipărirea :

„Ioan Mavroghen Niclae Voiuvod **Mavrocordat**”.

Tot istoria ne învață că Nicolae Mavrogheni n’are absolut nici o înrudire cu familia Mavrocordaților, care deschid epoca fanariotă în țările noastre.

În cazul acesta, explicația este mai ușor de găsit.

Nicolae Mavrogheni era, după cum se știe, un domn dornic de mărire, care ar fi voit să fie mai mult decât putea fi în realitate. Întrucât Mavrocordații stăpânișeră și în Moldova și în Muntenia, Mavrogheni Vodă găsisse de cuviință, pentru gloria sa, să adauge la numele său și numele de familie al acelora care fuseseră mai norocoși decât dânsul. Un argument în plus, întru susținerea acestei ipoteze, este și faptul că stema acestuia este alcătuită din stema Moldovei, bourul și stema Munteniei, corbul cu crucea în cioc, deși, după cum se știe, Nicolae Mavrogheni n’a domnit niciodată în scaunul Moldovei. Este aceeași stemă pe care o găsim și pe Octoihul din 1720, tipărit la București sub domnia lui Nicolae Mavrocordat.

Apostolul din 1784 e un vol. în folio de 258 pp., scris cu negru și roșu.

Titulatura, pe care în parte am citat-o mai sus, este încadrată într’un chenar ce are în colțuri pe cei patru evangheliști, reprezentați simbolic ; sus, se află Is. Hs. stând pe un scaun de nori ; dedesupt, un înger ce vine din dreapta, cu o floare în mâna stângă și pe care o întinde unui sfânt, evangelist probabil, care stă cu o carte deschisă în mână. În stânga chenarului se află apostolul Petru, iar în dreapta, apostolul Pavel.

Predoslovia lipsește. Formula de încheere a vol. este obișnuita formulă de scuze pentru eventualele greșeli ale tipăriturilor.

Vigneta, și acestea sunt puține, care încheie volumul, este un cap de înger înaripat.

Iată dar, câte interesante probleme, unele nelămurite încă, închide în sine, trecutul nostru cultural, care ar merita mai multă atenție din partea noastră a tuturor.

I. C. NICOLA

Profesor

Arta românească în Germania

Dacă recunoașterea și admirarea meritelor culturale ale celorlalte popoare este semnul unei înalte civilizații, atunci Germania își poate revendica acest calificativ. În vâltoarea războiului pe care Germania îl duce pentru existența sa, ea nu neglijează să dea posibilitate poporului german, ca acesta să cunoască arta și cultura celorlalte popoare și în felul acesta să se pună în serviciul unei înțelegeri reciproce cu celelalte popoare.

În timp ce capitala Reichului găzduiește o expoziție a artiștilor germani din România, care prezintă frumusețile României văzute de artiștii germani, la Colonia este înfățișată, în cadrul unei grandioase expoziții, arta populară românească. Expoziția este o mărturie a puterii artistice creatoare și a vitalității care caracterizează țărâna românească. Expoziția aceasta nu reprezintă obiecte de muzeu, ci obiecte casnice, costume naționale pe care le poartă țărăncile

române, covoare, țesături țărănești, dantele și obiecte fine de ceramică. Ca o expresie tipică a artei populare românești, nu lipsesc dela această expoziție nici icoanele, isvorite din strămoșeasca credință a țărânilor din România.

Expoziția este cuplată cu prezentarea filmelor culturale românești, care arată înainte de toate frumusețile peisagiului transilvănean și obiceiurile locuitorilor săi

Alte filme culturale prezintă bogățiile pământului românesc, cum ar fi cărbunele, sarea, petrolul.

Scrisoare tetii de departe

Te-am părăsit, Ileano și-am plecat
Din satul meu, depe ogorul latii,
Lăsându-mi acol' mama și toți frații
Ș'am dat cu picioru 'n dragostea mea,
Lăsând să cadă pe altarul ei roua ochiilor
Înferbântată 'n plânsul amarelor păreri de rău...

Te-am părăsit, Ileano și-am fugit,
Ca și-un netrebnic, ca și-un laș
Șiacum mă 'ntreb: de frica cui?
De-a hunului că ma' era cu doi ortaci?...
Căci doar eram vo'nic cât muntele,
Iar pieptul meu era plămădă de granit
Și mâna mea de plumb strângea la brâu
Prăseau de cuțit
Ca cel mai brav tribun de-al Iancului!...

Sunt două toamne triste ce-au trecut
Și-a doua primăvară, ce-mi p'cură în sânge
Cristale mistu'te 'n focul sfânt
A dorului de glie 'nstrăinată
Și poate în păragină, Ileană...

Iar plugul meu, pe care-l luam de coarne
Din zori de zi și îl hrăneam cu bulgări
O fi și el, de-atâta stat, rugină...
Și 'n grajd plăvanii, istoriți de-odihnă,
Așteaptă, rumegând, întoarcerea stăpânului plecat...

Bătrânii necăjiți, de bună seamă,
Tânjesc în gene licăriri de plâns,
Căci n'are cine să mai 'ntorcă brazda
Și n'are cine să mai culeagă roada
Binecuvântatului pământ...

Și 'n fiecare seară de istoavă,
Cu mâin'le de rugă și nădejde,
Mă pomenesec, sărmanii, la iccană
Și mă visează noaptea la ferestre...

Tâlmaci de gânduri închistate 'n mine,
Condeii mei e-o stavă a durerii,
E-un glas, Ileano, — aprins în vâlvătaia
Temută și grozavă — a răzbunării!

DUMITRU SAVU

NICOLAE BRANA: Chipuri din Sat

Plini de îmbucurătoare făgăduieli trebuie să considerăm pașii făcuți de câțiva artiști plastici, de a-și strânge la un loc roadele hărniciei lor. E o făgăduială pe care vrem să o legăm nu numai de străduințe personale, ci să o credem ca un drum bine purces, în plastica românească.

E vorba de gravurile strânse mănunchi și publicate de Editura Gorjan, de acele lucrări plastice cari de obicei se risipesc fără a mai lăsa urmă, deși ele alcătuiesc o importantă parte din activitatea unui artist.

„Chipuri din sat“ datorite pictorului Nicolae Brana și smulse din viața plină de omenie a plaiurilor noastre, deschid drumul acestui fel de a înfățișa creațiunea artistică.

Lanuri onduind peste colnice, sate priponite în coastă de deal, bisericuțe străjuind în cimitire și țărani cu trupurile îndoite peste glia din care e plămădită însăși viața lor, formează cadrul în care sunt încrustate gravurile lui Brana. El însuși fiu al satului, nu mai avea nevoie să-și aplece privirea înțelegătoare spre acest sat, din care își culege chipurile sale. Nu mai avea nevoie fiindcă gama întreagă a acestor icoane rurale, vibrează puternic în sufletul artistului și dispoziția sa spirituală le-a cuprins, în completa lor podoabă de simțire.

Dar nu poate fi vorba aci, numai de puritatea sentimentului ce-l cuprind, ci mai ales de valabilitatea valorilor artistice, de esențialul acestor valori și de rezonanța lor neaoșă românească. Brana ca și în pictura sa, are în gravură un limbaj plastic nou, cu o puternică și evidentă notă personală.

Sub dalta lui suprafața netedă se acoperă cu o măiastră îmbinare compozițională de linii, oglindită în încrustările meșterilor noștri tradiționali. Chipurile sale uneori se întunecă, alteori sunt luminate, dar cumpăna atât de bine hotărâtă a celor două extreme cromatice, albul și negrul, dau gravurilor sale atmosfera calmă, resemnată a cuviinței și omeniei

țăărănești. Acea atmosferă cu mireasmă de busuioc și ceară, topită în pâlpăit de lumânare.

Sunt strânse în acest album, ca într'un snop de spice bogate, acele icoane ale satului, prin cari se poate face mărturisirea întreagă, a legăturii țărânului cu glia. Truda, bucuria, credința și dragostea căminului.

Chipurile celor doi cântăreți Coșbuc și Goga amintesc comorile spirituale născute și inspirate din durerile și bucuriile satului.

Horia, Cloșca și Crișan întruchipează dârzenia unei conștiințe naționale, cu care țaranul nostru de totdeauna s'a născut și a murit.

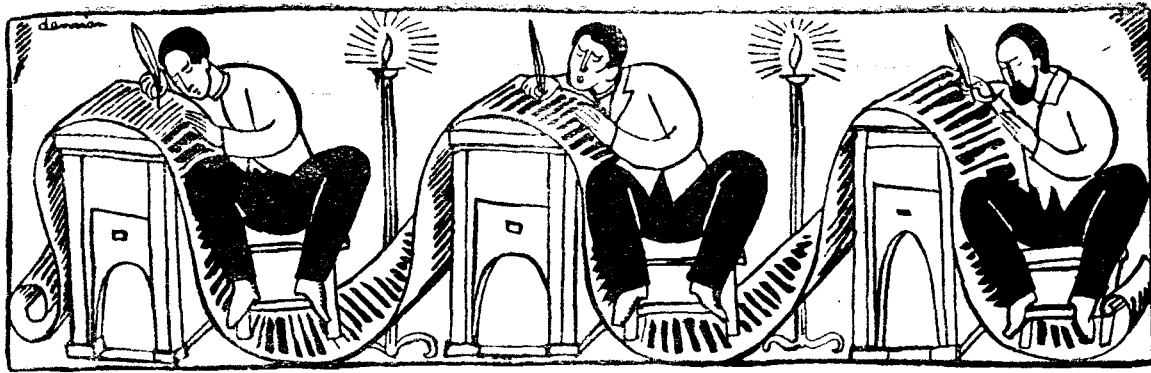
Iată dar, satul cuprins sub toate aspectele vieții și ale sănătății sufletești.

Albumul cu „chipuri din sat“ pe lângă valoarea artistică ce o are, vine pentru N. B. ca o lucrare de examen în fața propriei sale severități și străduinți. Artistul s'a aruncat în lupta vieții din chiar momentul pornirii sale pe drumul stâncos al artei. Iar în ceea ce privește gravura, el a trebuit să învețe singur spre a ieși din orice impas și căutând să dea formă deplin corespunzătoare gândului care-l frământa. Dorința vie de a afla taina noutății, spre a o supune, i-a impus un spirit de observație și de critică foarte activ, deosebit de al acelora deprinși să ia formulele de-a gata.

Albumul de gravuri al pictorului Brana, însoțit de cuvântul critic a lui Ion Vlasiu, este o tăietură adâncă pe răbojul destul de sărac al gravurii românești. N. B. depărtându-se de sfera ciocnirilor ori hărțuierilor cotidiene și pătimașe, s'a izolat într'o lume a lui. Din această izolare el a ieșit în fața mulțimii totdeauna ca realizări noi.

Noutatea spiritului are nevoie de libertate, de aer larg. Iar libertatea nu poate înflori în mulțime și nici nu trebuie să înflorească acolo. Lucrul acesta Brana îl știe și îl practică.

ȘTEFAN GOMBOȘIU -

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

Personalitatea lui Visarion Roman

Printre noile cărți primite la redacție, este și una intitulată: „Noi contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Visarion Roman” datorită tinerului cercetător atât de asiduu și valoros d. Vasile Netea. Autorul face parte din rândul celor puțini care acordă factorului economic greutatea cuvenită. D-sa și-a propus chiar să se ocupe în mod sistematic cu prezentarea economiștilor de seamă ai Transilvaniei până la Unire, în frunte cu Dionisie Pop Marțan, Diamandi Manole, Visarion Roman, Partene Cosma, dr. Ion Mihu, Oncu, Tordășianu, Em. Ungureanu ș. a. Chiar și până acum ne-a dat studii și cercetări, și-și propune să publice chiar monografiile de-ale unora d'n ei. Fumoasă inițiativă! E un câmp de explorare pe lângă care s'a trecut cu prea multă indiferență. Ii dorim succes.

În volumul primit apar 75 de scrisori de-ale lui Visarion Roman cu Gh. Barițiu, și 4 către Ioșiț Hodos, scrisori foarte instructive, căci desvăluiesc aprigile și multilateralele planuri ale lui V. R. în consolidarea economică a românilor ardeleni. După ce s'a convins, că soc. „Transilvania” nu poate fi româniată, a pornit marea campanie de întemeiere a băncii A.B.N.A și a izbutit! A fost directorul ei și a făcut într'adevăr din ea „cea mai măreață, mai binefăcătoare și mai aplaudată întreprindere românească în Austria”, așa cum a dorit!

Din scrisorile acestea se naște dominantă figura neobositului economist Visarion Roman, care a știut îmbărbăta o generație îndrumând-o pe tărâm practic.

Visarion Roman a fost un însuflețitor cum rar i se găsește egal. Cu fapta și cuvântul! A redactat „Amicul școlii”, a colaborat la „Românul” lui Rosetti și „Gazeta Transilvaniei” a lui Barițiu și se ocupa cu ideea unui cotidian și a unei edituri. Ce spirit înflăcărat și creator.

Deabia așteptăm monografia promisă de d. Vasile Netea pentru a reveni. Deocamdată subliniem meritul real al d-sale de a intra adânc într'un domeniu atât de neexplorat, dar în care se găsește atâta aur al simțirii și înfăptuirii românești de odinioară, când marile bătălii politice și culturale erau atârănătoare de reduta economică a nației.

HORIA TRANDAFIR

REDAȚIONALE

Dările de seamă despre cărți vor fi mult sporite în numărul nostru 7 din Iulie.

Colaboratorii sunt rugați a ne trimite articolele și studiile până la 15 ale focăreii luni.

În cercurile cunoștințelor și pasiunilor pentru probleme sociale rugăm a se face de către abonații și prietenii noștri o cât mai bună și însuflețită propagandă pentru răspândirea revistei. Toți scriitorii vor să fie s'guri, că au un număr cât mai mare de cititori.

Ogoarele românești

promit o bună recoltă. Cu toată vitregia ploilor excesive din toamnă și primăvară, și împotriva rigorilor unei ierni grele cum nu-și rememorează oamenii de un secol și jumătate. Românii au înfruntat curajos orice urgie. Dragostea de pământ i-a făcut să fie harnici. Brațele bărbaților plecați pe front au fost înlocuite de femeii, copii și moșnegi. Câmpul scăpat de nundații e încărcat de rod. Lanurile de grâu încep a se părgui. Iar speranțele renasc în suflete. Admirabil popor sunt românii. Nu se lasă biruiți de rele. E semnul sănătății noastre fizice și sufletești. Nu se poate să nu avem viitor mare!

O bogăție mare

a României este fără îndoială economia animalelor. Capitalul animal este egal de valoros ca și cel petrolifer, forestier sau minier. Poate că îl întrece chiar. Pentru că el însumează fluiditate financiară, bani ghiață pentru impozite, cumpărări de articole industriale și de pământuri. Țăranul se scoate îndată din necazuri valorificând vitele și celelalte animale. Se constată acum, că stocul de animale al României a crescut foarte mult. Deaceia prețul vitelor a început să coboare. Scumpețea va trebui să cedeze. Vom avea hrană imbelșugată, dacă târgul tăierilor va fi însuflețit. Măsura guvernului de a se opri viteii dela tăiere, și-a făcut efectul. România este pusă la adăpostul lipsurilor de carne pe o perioadă apropiată.

Situațiunii limpezi

Bine a făcut guvernul că a publicat cifrele exacte ale sacrificiilor românești în marele războiu dela răsărit. Nu aveam nimic de

acuns. Să știe și țara care este contribuția ei atât de însemnată în lupta contra năvălitorilor dela soare-răsare. Avem vechi răfuiei, cu rușii cari vor să se întindă peste limitele etnice și să acapareze regiuni străine. Vitejii românească trebuie să fie un memento pentru ruși: românii nu vor îngădui niciodată să li se răpească gurile Dunării și teritoriul național. Noi nu râvnim la bururile altora dar nici nu permitem să ni se smulgă ale noastre. Țara este informată și hotărâtă să-și apere drepturile. De asemeni trebuie să știe și străinătatea, că jertfele noastre mari trag în câmpână în mod hotărât. Alături de cele germane, armatele române duc greul pe frontul orientat. E o sfortare eroică, dela care așteptăm o pace dreaptă și de lungă durată cu vecinul dela soare-răsare. Ne plac situațiunile limpezi.

ROMÂNII DIN CÂMPIA ARADULUI

Au un trecut strălucit, cercetați cu erudiție de către cunoscutul publicist bisericesc dr. Gh. Ciuhandu, fost senator, iecnom stavrofor. Într'un volum mare de aproape 600 pagini sunt strânse documente istorice dintre cele mai de preț. Despre o asemenea carte va trebui să ne ocupăm detaliat. Acolo la frontiera etnică apuseană densitatea demografică românească umerge până la 99%. Cu toate infiltrațiunile străine în decursul vremii, fizionomia românească a rămas nealterată. Dar vom reveni pe larg.

EVOLUȚIA COMERȚULUI ROMÂNESC

Remarcăm studiul de ordin financiar apărut în „Buletinul de informație și documentație” editat de Banca Națională, semnat de d. Mihail Dumitru Israil. E o oglindă strânsă asupra evoluției comerțului interior românesc. Autorul justifică legiurile recente de româniizare și arată eforturile Statului și ale băncii de emisiune în a finanța noile întreprinderi sprijinindu-se pe declarațiunile profesorului Mihail A. Antonescu: „exproprierea proprietăților evreiești nu este în ea însăși decât curățirea patrimoniului național de

infiltrațiuni străine destinate a su-
foca originalitatea independența și
viitorul său". S'au creat posibilități
mari de credite, totuși Banca Națio-
nală n'a distribuit nici 30% din fon-
durile cu acest scop până acum.
Mai există decât mijloace puternice
la îndemâna românilor cari vor să
se dedice unui comerț solid.

CONTRIBUȚIA EROICĂ A ROMÂNIEI

Comunicatul Președinției Consiliu-
lui după un an de război:

La împlinirea unui an de lupte,
dăm situația pierderilor noastre în
războiul sfânt, în contra bolșevismu-
lui.

Totalul pierderilor noastre — mor-
ți, răniți și dispăruți — este de:
5.998 ofițeri; 2.633 subofițeri;
148.941 trupă.

Repartizate pe faze de luptă, pier-
derile se grupează astfel:

1. Operațiunile din Basarabia și Bu-
covina:

1.268 ofițeri; 566 subofițeri; 28.741
trupă, reprezentând 20 la sută din to-
talul pierderilor.

2. Operațiunile dela Nistru la Bug și
cucerirea Odesei:

3.839 ofițeri; 1.554 subofițeri; 94.349
trupă, reprezentând 63 la sută din
totalul pierderilor.

3. Operațiunile între Bug și Nipru și
la Marea de Azov:

355 ofițeri; 187 subofițeri; 7.523 tru-
pă, reprezentând 5 la sută din totalul
pierderilor.

4. Operațiunile din cursul anului 1942
(Kerci, Doneț, Sevastopol):

536 ofițeri; 326 subofițeri; 17.328
trupă, reprezentând 12 la sută din
totalul pierderilor.

Ținând seama că 70 la sută din a-
ceste pierderi reprezintă răniți vin-
decați și buni de luptă,
adăugând noile contingente sub
arme, potențialul de luptă al arma-
tei române este mult mai mare de-
cât la începutul războiului.

Cu acest potențial sporit, cu expe-
riența unui an de luptă, cu un arma-
ment puternic, cu un moral călit în
atâtea bătălii victorioase, România
pășește în al doilea an de război, cu
încredere nezdruincată în victorie.

La încheierea unui an de lupte în-
chinăm acestor Eroi ai Neamului și
Armatei noastre glorioase, recunoș-
tința Patriei.

Episcopul Colan, membru activ al Academiei Române

În recenta sesiune anuală înaltul
areopag al științei și culturii române
a socotit că săvârșește un act de răs-
plătire a meritelor pe tărâmul publi-
cisticii proclamând ca membru activ
al său pe tânărul episcop al Clujului
Nicolae Colan. Într-adevăr activitatea
neobosită în câmpul literelor a epis-
copului Colan este bine cunoscută.
Încă din vremea când era director al
Academiei Teologice din Sibiu P. S. Sa
se îndeletnicea în mod metodic cu
scrisul, redactând o revistă bisericea-
ască, traducând cărți bune din germană,
publicând articole și studii. Dar eve-

nimentul cel mai de seamă al activi-
tății sale episcopale este de dată re-
centă: tipărirea Noului Testament în
condițiuni excelente în Cluj unde a
rămas pe poziții să păstorească nu-
mărul mare de credincioși. Academia
Română a apreciat evenimentul acesta
precum și apostolatul publicistic în-
deobște laudat al capului bisericii no-
stre din Cluj. Cultura nu cunoaște
hotare.

Gazul metan în Capitală

Ancheta ziarului „Curentul” în
chestiunea cea mare a aprovizionă-
rii Capitalei cu cel mai ieftin com-
bustibil: al gazelor petrolifere sau
al gazului metan a stârnit o vie cu-
rizitate. Răspunsurile foștilor pri-
mar: ai Bucureștilor sunt pagini de
senzațional. Suntem curioși ce efect
vor avea aceste discuții aprinse în
jurul mijloacelor de a rezolvi aceas-
tă problemă a încălzirii atunci când
lemnul este speculat, adus fiind dela
depărtări prea mari, și dovedit ca ne-
îndestulător pentru o populație atât
de numeroasă. E aproape sigur, că se
va sesiza autoritatea, care va cerceta
mijloacele realizării acelei conducte
care să lege capitala de Prahova și
Câmpia Turzii.

Straturile încălzite electric

Intrebuințarea electricității în gră-
dinărie, pentru încălzirea răsadnițel-
or se recomandă de multă vreme,
însă experiențele n'au dat rezultatele
așteptate. La încălzirea răsadnițelor
cu cable electrice, temperatura pământului
de obicei se ridică la un
grad mai mare ca aceea a aerului și
acest fapt era vătămător pentru ma-
joritatea plantelor.

În ultima vreme însă s'a găsit o
nouă metodă de încălzire pe cale e-
lectrică, care exclude neajunsurile de
până acum.

Pentru încălzire se întrebuințează
țevi de protolit. Aceste țevi din ma-
terie sintetică au o lungime de 10
metri și un diametru de un centime-
tru și jumătate, în care într-o masă
ceramică sunt puse spirale de în-
călzire. Teava-calorifer poate fi pusă
în legătură cu orice priză din rețeaua
electrică și afară de aceasta — ea
fiind fabricată din protolit — este
flexibilă și impermeabilă. Pentru un
strat de 10 metri lungime și 1½ me-
tri lățime ajunge o singură țevă,
care se plasează pe pământ, la mar-
ginea stratului, ca să nu aibe nicio
influență asupra plantelor.

Această metodă de încălzire are a-
vantajul de a încălzi aerul și nu pământul.
Tubul flexibil poate fi întrebuințat
nu numai pentru încălzirea răsadnițelor,
straturilor sau serelor, dar el aduce
aceleași foloase, de pildă, și într'un
garaj care fără să fie încălzit, rămâne
ferit de îngheț.

3464 studenți din 56 de state în Germania

Universitățile și școlile superioare
germane se bucură în timpul actua-

lului războiu de o mai mare atenție
din partea tineretului studios din
străinătate ca în timp de pace.

Astfel în primul semestru al anu-
lui școlar trecut 3464 de studenți din
56 state străine au frecventat cursu-
rile universităților și școlile superioare
germane. În 1940 studenții străini
au susținut cu succes 177 teze de
doctorat. Este interesant de rele-
vat că dintre aceste teze, cele mai
multe au fost susținute de studenți
chinezi.

INSĂMÂNȚĂRILE

În țară continuă în stil febril. Gu-
vernul procură toate mijloacele pen-
tru a le grăbi. Nația e muncitoare
și-și adună toate puterile pentru ca să
nu lase ogoare păraginite. Ici-colo pe
câmpuri zărești tractoarele — al că-
ror vâtor e bănuț de toți. Cu răb-
dare și tenacitate țara înfruntă vici-
situdinile, mizeriile unei ierni grele,
perioadele de ploaie prea abundentă,
inundațiile, lipsa de brațe și vehicule.
În zile cu soare cald în câte un județ
se lucrează chiar câte 5000 ha. În ju-
dețul Severin din 112.000 ha. arător
au mai rămas la finele săptămânii di-
nainte de Rusalii doar 30 mii ha. de
însămânțat. În același județ se însă-
mânțaseră 24.000 ha. porumb acum
în primăvară, 3615 ha. cartofi, 3525
ha. orz, 9285 ha. ovăz, 542 ha. grădini
de zarzavat, 809 ha. floarea soarelui.
Dacă vremea se menține bine în două
săptămâni se termină sezonul de pri-
măvară al arăturilor. Dumnezeu cu
noi!

Funcțiunea economică a ziarului

este titlul unui volum editat de
ziarul „Țara” și scris de gazetarul
dr. T. Garovină care și-a înmănuș-
chiat aci o seamă de bogate obser-
vațiuni culese în străinătate unde
a trăit două decenii. Sunt prețioase
și instructive relațiile asupra ma-
rilor cotidiene în stil american,
cari prea adesea subordonează to-
tul goanei după abonați prin ex-
cesiva cultivare a senzaționalului.
O luptă acerbă se dă între ele pen-
tru câștigarea de cititori și răspân-
dire în milioane de exemplare.
Fără a se alege mijloacele. Fără
preocupări de educare a cititoru-
lui. Sunt dedesubturi cari frizează
frivolitatea. Dar în afară de laturile
desavantajoase, d. Garovină
pune în evidență și părți merituoa-
se. Ziarul este agentul cel mai re-
cunoscut al economiei universale,
este amvonul cel mai înalt de pre-
dicare a adevărului și orientare a
cetățenilor în chestiunile publice,
este protestatorul zilnic contra tu-
tutor rezelor. Autorul insistă asu-
pra binelui pe care-l promovează
o presă bună și asupra pericolelor
unei prese venale, avilite și ex-
ploatoare. Cartea este plină de
învățăminte și de mult folos în
deosebi pentru editorii și profesio-
niștii condeiului.